

KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS LASTENSUOJELUN SI- JAISHUOLLOSSA

Milla Kaivola
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Avoin yliopisto
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Avoin yliopisto
Tekijä Milla Kaivola	
Työn nimi Kokemusasiantuntijuus lastensuojelun sijaishuollossa	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaattitutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 30 + 8
Ohjaaja Heli Niemi	
Tiivistelmä <p>Tutkielman tavoitteena oli luoda selkeä käsitys ja ymmärrys siitä, miten kokemusasiantuntijatoiminta näyttäytyy lastensuojelun sijaishuollossa. Tarkoituksena oli laajentaa ymmärrystä niin aiheesta kiinnostuneille, kuin sosiaalityön kentällä toimiville ammattilaisille. Toteutin tutkielman kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsaus pohjautui valmiisiin tieteellisiin lähteisiin ja tutkimuksiin, eikä omaa aineistoa tutkielmaa varten kerätty. Tieteellisen tiedon rinnalla käytin läpi tutkimukseni aiheesta löytämiäni teoksia ja oppaita, joita vertailin tieteelliseen tietoon.</p> <p>Tutkielmani alkupuolella avasin kokemusasiantuntijan ja lastensuojelun sijaishuollon käsitteitä. Toin myös esille kokemusasiantuntijatoiminnan historiaa, jonka jälkeen esittelin käyttämäni tutkimusmenetelmää, aineistoa ja tekemääni aineistohakua. Pohdin lisäksi tutkielmani eettisyyttä ja luotettavuutta. Tutkielman analyysin jaoin seuraaviin teemoihin: osallisuus, lapsen osallisuus, voimaantuminen, dialogisuus ja vertaisuus. Nämä teemat muodostuivat käyttämäni aineiston pohjalta, jossa ne korostuivat ja toistuivat useasti. Tarkastelin teemoja asiakkaan, ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan näkökulmista. Lopuksi kokosin pohdintaan aineiston analyysin pohjalta tekemäni johtopäätökset.</p> <p>Tutkimuksen analyysin kautta jäsenyi käsitys kokemusasiantuntijatoiminnasta lastensuojelun sijaishuollossa, osoittaen sen olevan ammattilaisen rinnalla toimimista, ammattilaisten ja alan opiskelijoiden kouluttamista, asiakkaiden toivon herättämistä ja tärkeän sekä arvokkaan hiljaisen tiedon viemistä työkentille ja alan kehitystyöhön. Tutkielma toi esille toiminnan olevan vielä kehitysvaiheessa, mikä teki aiheesta myös erittäin ajankohtaisen.</p>	
Asiasanat Lastensuojelu, sijaishuolto, kokemusasiantuntijuus, vertaisuus, osallisuus, lapsen osallisuus, dialogisuus, voimaantuminen.	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	MITÄ ON KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS?	3
	2.1 Kokemusasiantuntijuuden historia Suomessa.....	5
3	TYÖKENTTÄNÄ LASTENSUOJELU	7
	3.1 Lastensuojelu Suomessa.....	7
	3.2 Sijaishuolto	7
4	TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO.....	9
	4.1 Tutkimusmenetelmä.....	9
	4.2 Tutkielman eettisyys ja luotettavuus	10
	4.3 Aineisto.....	10
5	KOKEMUSASIAANTUNTIJATOIMINTA SIJAISHUOLLOSSA ERI TEEMOJEN JA NÄKÖKULMIEN VALOSSA	12
	5.1 Osallisuus	12
	5.2 Lapsen osallisuus	14
	5.3 Voimaantuminen.....	16
	5.4 Dialogisuus	18
	5.5 Vertaisuus.....	21
6	MITÄ ON KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA?	26
	LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Kokemusasiantuntijatoiminta on uutta koko sosiaaalialalla, eikä sen määritelmä tai käsitteistö ole vielä vakiintunut. Tämä tekee aiheesta erittäin ajankohtaisen. Toiminta hakee paikkaansa sosiaaalialalla, varsinkin lastensuojelussa, jossa se näkyy tällä hetkellä lähinnä hankkeiden muodossa (Uusitalo, 2018, 116). Suomessa lastensuojelu pohjautuu lastensuojelulakiin. Lastensuojelulain (417/2007, 1 §) mukaan lastensuojelun tulee turvata jokaisen lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, mahdollistaen tasapainoisen ja monipuolisen kehityksen, tarvittaessa erityisen suojelun keinoin. Tehtävänä on lisäksi tukea vanhempia/huoltajia kasvatustehtävässä, tarjoten apua riittävän varhain. Tukitoimia ovat esimerkiksi avohuollon-, sijaishuollon- sekä jälkihuollon tukitoimet. (LSL 417/2007, 2-3 §.) Tutkielmassani perehdyn sijaishuoltoon.

Kokemusasiantuntijalla on joko itsellään omakohtaista kokemusta tietystä asiasta, tai hän on kartuttanut kokemuksensa läheisensä kokeman kautta (Uusitalo 2018, 107). Lähtökohtana on yksilön pyrkimys yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen, auttaen ja vaikuttaen. Toiminnassa oma kokemus käännetään voimavaraksi ja arvokkaaksi tiedoksi. (Hankkila, 2012, 11.) Taustalla vaikuttavat eettiset periaatteet, kuten kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen, turvallisuuden tunne, pelon ja häpeän tunteet sekä niiden voittaminen (Mikkonen & Saarinen, 2018, 135). Kokemusasiantuntijoista käytetään laajasti erilaisia nimityksiä, näitä ovat muun muassa asiakas, kehittäjäasiakas, kokemuskouluttaja, kokemusohjaaja ja vertaistoimija. Kokemusasiantuntijuus ei toistaiseksi

ole vielä virallinen ammatti, mutta sen toiminta nähdään ammatillisempänä vertais-
tukeen nähden. (Hirschovits-Gerz, Sihvo, Karjalainen & Nurmela, 2019, 11–12 & 42.)

Sosiaalityössä kokemustoiminnan juuret ovat päihde- ja mielenterveyspuolella. Aluksi kolmannen sektorin palvelut näkivät kokemustoiminnassa potentiaalia ja läh-
tivät toimintaa kehittämään, esimerkkinä A-klinikat. Kokemusasiantuntijatoiminnan
saadessa hyvän vastaanoton, on potentiaalia ja kehittämisen mahdollisuuksia nähty
myös muualla sosiaalityössä. (Hietala & Rissanen, 2015, 7 & 12.) Yleisesti yhteiskun-
nassamme arvostetaan koulutukseen pohjautuvaa asiantuntijatyötä. Kuitenkin vasta
viimeisen viiden vuoden aikana kokemusperäinen asiantuntijatyö on alettu nähdä yh-
tenä vaihtoehtona nykyisessä palvelujärjestelmässämme, ammatillista asiantunti-
juutta täydentävänä tekijänä. (Uusitalo, 2018, 108.) Tietoa ja tutkimusta kokemustoi-
minnasta ei ole vielä tarpeeksi ja sitä tarvitaankin lisää toiminnan vakiintumiseksi
(Hietala & Rissanen, 2015, 7). Kehitystyö vaatisi tietoa eri osapuolten näkökulmista
lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Tällä hetkellä kehitystyölle on ollut vaikea löytää ra-
hoittajia, mikä on jarruttanut toiminnan kehittämistä. (Raivio & Raivio, 2020, 179.)

Kirjallisuuteen pohjautuvassa tutkielmassani perehdyn kokemusasiantuntijuuteen
lastensuojelun sijaishuollossa. Koen, että tällaisella toiminnalla on siellä paljon annet-
tavaa. Selvitän, millaisena toiminta näyttäytyy ja mitä mahdollisuuksia toiminnalla on
käytännön työssä. Tutkimuskysymykseni on *”miten kokemusasiantuntijatoiminta näyt-
täytyy lastensuojelun sijaishuollossa”*. Aluksi kartoitan aihetta selventämällä kokemus-
asiantuntijuuden käsitettä. Käsittelen lyhyesti myös kokemusasiantuntijuuden histo-
riaa tuoden esiin, kuinka uudesta toiminnasta puhutaan. Lisäksi avaan lastensuojelun
sijaishuollon käsitettä ja työkenttää, johon tutkielmani kokemusasiantuntijuus sijoit-
tuu. Tämän jälkeen siirryn tutkielmani analyysiin. Analyysiosion olen jaotellut aineis-
toistani kumpuaviin teemoihin. Tarkastelen keskeisiä teemoja *osallisuutta, lapsen osal-
lisuutta, voimaantumista, dialogisuutta ja vertaisuutta* kokemusasiantuntijatoimintaan
nähden. Tarkastelussa käytän apunani myös *asiakkaan, ammattilaisen ja kokemusasian-
tuntijan* näkökulmia. Lopuksi tuon esille omaa pohdintaani aiheesta. Toivon tutkiel-
mani lisäävän ymmärrystä ja tietoa aiheesta kaikille siitä kiinnostuneille.

2 MITÄ ON KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS?

Jokaisen elämään vaikuttavat suuresti erilaiset kokemukset eri elämäntilanteista ja tapahtumista, muokaten meistä sen keitä olemme. Kokemukset ovat hyvin yksilöllisiä, sillä niihin liittyvät vahvasti tunteet. Vaikka jokainen meistä kokee ja tiedostaa asiat aina oman viitekehänsä kautta, saattavat ilmiöt olla pohjimmiltaan samankaltaisia. Olisi mahdotonta, että kukaan olisi henkilökohtaisesti voinut kokea kaiken, eikä se onneksi ole tarkoituskaan. Kokemusasiantuntijatoiminta mahdollistaa matalalla kynnyksellä tiedon ja tunteiden välittämisen, luoden ymmärrystä eri osapuolten välille. (Uusitalo 2018, 107.) Kokemusasiantuntija ja tämän arvokas tieto ovat tärkeitä tekijöitä rakennettaessa yhteyttä asiakkaan ja ammattilaisen välille (Raivio & Raivio, 2020, 214). Toiminnan ydin on tulla kuulluksi ja nähdyksi, saaden samalla mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskunnallisella tasolla (Hirschovits-Gerz ym., 2019, 46).

Ammattilaisilla on kokemusasiantuntijatoiminnan kautta mahdollisuus kuulla asiakkaiden ääntä. Tämä on erityisen tärkeää palvelukentän kohtaamisissa, siellä toimimisessa ja koko työskentelyn kehittämisessä. Kokemusasiantuntijatoiminta, kokemusten jakaminen, yhteinen keskustelu ja asioiden läpikäyminen tuovat toimintaan läpinäkyvyyttä (Barkman, Inkinen, Isoniemi & Vario, 2019). Kokemusasiantuntijan toimiessa yhteistyössä ammattilaisen kanssa, nähdään tämä usein asiakkaisiin nähden vertaisena toimijana ja ammattilaisen puolelta asiantuntijana (Mikkonen & Saarinen, 2018, 42). Tarkoitus ei ole korvata ammattilaista tai tämän asiantuntemusta, vaan täydentää osaamista kokemusasiantuntijan tiedoilla ja arvokkaalla kokemuksella (Raivio

& Raivio, 2020, 179). Kokemusasiantuntijat luovat ymmärrystä palveluprosesseista sekä toivoa toivottomalta tuntuvassa elämäntilanteessa (Kirjavainen & Hietala, 2019, 232). Yleisesti asiakkaiden kokemukset kokemusasiantuntijatoiminnasta ovat olleet positiivisia. Tätä puoltaa myös Vantaan kaupungin terveysaseman päihdepalvelujen piirissä tehty pilottihanke. Hankkeessa ammattilainen ja kokemusasiantuntija toimivat tiiminä. Asiakkaat olivat järjestelyyn erityisen tyytyväisiä ja kokivat saaneensa työskentelystä paljon irti. (Mikkonen & Saarinen, 2018, 43.) Kokemusasiantuntijat toimivat työssään niin asiakkaan esikuvana, toivon luoja, läheisenä kuin yleisesti tiedon ja tunteiden välittäjänä asiakkaan ja ammattilaisen välillä (Raatikainen, Rahikka, Saarnio & Vepsä, 2019, 193).

Kokemusasiantuntijan määritelmä ei ole vielä vakiintunut. Suomessa terveyden- ja hyvinvoinninlaitos määrittelee mielenterveys- ja päihdetyössä kokemusasiantuntijan henkilöksi, jolla on omakohtaista tai läheisen kautta saatua kokemusta ongelmasta tai palveluista. Henkilöllä tulee lisäksi olla kokemusasiantuntijan koulutus, jotta tätä voidaan nimikkeellä kutsua. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 2020.) Suomessa toimiva asiantuntijajärjestö KASPER - kasvatus- ja perheneuvonta ry taas toteaa kokemusasiantuntijan henkilöksi, jolla on kokemusta lastensuojelusta, mielenterveys- tai päihdetyön ongelmista, joko omakohtaisesti tai läheisen kautta (Kasvatus- ja perheneuvonta ry, 2021). Erillistä koulutusvaatimusta määritelmä ei sisällä. Osa kentällä olevista määritelmistä sitoo kokemusasiantuntijan koulutukseen, osa myös ilman koulutusta toimiviin (Uusitalo 2018, 108). Suurin osa kuitenkin katsoo kokemusasiantuntijuuden koostuvan kokemuksesta, tiedosta ja koulutuksesta (Mikkonen & Saarinen, 2018, 42). Määritelmän hajanaisuuden vuoksi tarkastelen tutkielmassani kaikkia kokemusasiantuntijoita, koulutuksesta riippumatta, sillä varmuutta koulutus pohjasta ei ole saatavillani.

Koulutus vaihtelee Suomessa paljon, eikä kokemusasiantuntijakoulutukselle ole luotu yhtenäisiä raameja valtakunnallisella tasolla. Toiminnalle on luotu ainoastaan yleiset suositukset vuonna 2015 (Uusitalo, 2018, 109). Suomessa koulutuksia järjestävät erilaiset järjestöt, yhdistykset, säätiöt, liitot, kunnat, sairaanhoitopiirit ja oppilaitokset

(Hirschovits-Gerz ym., 2019, 15). Yhtenäisen koulutuksen puute vaikuttaa myös määritelmän hajanaisuuteen. Terveysten- ja hyvinvointilaitoksen vuonna 2019 teettämän selvityksen mukaan osa koulutuksista on kestoaltaan alle viikon pituisia, kun taas osa koulutuksista kestää puoli vuotta. Variaatioita koulutuksen pituudesta on kaikkea näiden väliltä, viikoista kuukausiin. Tarjotun lähiopetuksen määrä myös vaihtelee suuresti, noin 4–180 tunnin välillä. (Hirschovits-Gerz ym., 2019, 17–18.) Koulutuksen kesto ja sisältö ovat hajanaisia. Ainoa yhteinen tekijä on työväline, oma tarina, jota työstetään. Koulutuksien teemoja ovat esimerkiksi: ihmisen psyykkinen kehitys ja elämäntarina, kuntoutus, toivo, pedagogiset perusvalmiudet, ilmaisuus ja esiintymistaidot, stigmat ja asenteet sekä palveluiden arvioiminen. (Hietala & Rissanen, 2015, 30–31.) Tutkija Erja Saurama korostaa myös oman tarinan reflektointia. Hän onkin todennut sen olevan koko kokemuksen ydin (Saurama, 2016, 87).

2.1 Kokemusasiatuntijuuden historia Suomessa

Kokemusasiatuntijuuden juuret löytyvät kognitiivisesta oppimisesta, joka on lähtöisin 1900-luvun alkupuolelta. John Deweyn ja Kurt Levinin näkemykset oppimisesta avasivat kokemuksen merkitystä. David A. Kolbin loi 1900-luvun loppupuolella kokemuksellisen oppimisen teorian, jolloin kokemuksien merkitys korostui. (Eteläpelto, Collin & Saarinen, 2010, 179.) Kokemuksellisen oppimisen taustalla on 1970- ja 1980-lukujen muutos, jossa oire- ja ongelmakeskeisestä ajattelutavasta siirryttiin suhde- ja voimavarapainotteiseen ajattelutapaan, samalla myös perhenäkökulma yleistyi. Perhenäkökulman vahvistuttua, työskentely aloitettiin yhdessä vanhempien kanssa, lapsen tosin jäädessä vielä sivusta seuraajan rooliin. (Hämäläinen, 2007, 371–372.)

Kokemusperäisestä tiedosta puhuttaessa, ei voi olla sivuuttamatta mentorointia, sillä menetelmillä on paljon yhteistä. Mentorointi on vanha menetelmä, joka pohjautuu kokemusperäisen tiedon siirtämiseen vanhemmalta ja kokeneemmalta sukupolvelta nuoremmalle. Mentoroinnin tavoitteena on kasvun ja oppimisen edistäminen myös tulevaisuudessa. (Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen, 2006, 152.)

Kokemusasiantuntijatoiminta pohjautuu mentoroinnin tavoin kokemukseen ja siihen perustuvaan arvokkaaseen hiljaisen tiedon levittämiseen (Raivio & Raivio, 2020, 179). Nykypäivän kokemusasiantuntijatoiminta on kehittynyt ajansaatossa eri järjestöjen ja kuntien osallistamishankkeista (Raatikainen ym., 2019, 192).

Kokemusasiantuntijoille on kehitetty erilaisia koulutuksia 1990-luvulta lähtien. Yhteinen kokemuskoulutukseen perehtynyt verkosto perustettiin vuonna 1997, jonka toimesta myös ensimmäinen valtakunnallisella tasolla tapahtuva koulutus alkoi vuotta myöhemmin. Tämän jälkeen koulutuksen aloitti Mielenterveyden keskusliitto 2000-luvun alussa, kehittäen toimintaa. Kokemusasiantuntijoiden koulutuksia on tukenut 1990-luvulta lähtien lisäksi raha-automaattiyhdistys. Vertaistuen alla olevan toiminnan siirtyessä ja laajentuessa julkisen sektorin palveluihin, alettiin puhua kokemusasiantuntijuudesta. (Hietala & Rissanen, 2015, 13, 30 & 33.)

3 TYÖKENTTÄNÄ LASTENSUOJELU

3.1 Lastensuojelu Suomessa

Suomessa lastensuojelun järjestämisvastuu on kunnilla. Lastensuojelun tavoitteena on taata kaikille sen tarpeessa oleville lapsille, nuorille ja heidän perheilleen, tarvitsemansa apu ja tuki, kaikkina vuorokaudenaikoina. (LSL 417/2007, 11 §.) Snellman instituutin tutkimus lastensuojelun kehityslinjoista Suomessa paljastaa, että lastensuojeluaate on vaikuttanut jo ennen virallista lastensuojelua, joka on alkanut muotoutua 1800-luvulla. Lastensuojelun syntyyn ovat vaikuttaneet erityisesti valistuksen aika-kausi, kansallisuusaatteet sekä kristinusko. (Hämäläinen, 2007, 19–20.) Käsitteenä lastensuojelu vakiintui kuitenkin vasta 1920-luvulla ja ensimmäinen laki astui voimaan vuonna 1936 (Hämäläinen, 2007, 175, 239). Laki vahvisti lasten asemaa yhteiskunnassamme (Pätäri, Ylikännö, Virtanen, Rousu & Kurttila, 2018, 28). Nykyään lastensuojelu voidaan jakaa ehkäisevään työhön, avohuollon tukitoimiin, kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon sekä näihin liittyvään sijais- ja jälkihuoltoon. Seuraavaksi perehdyn tarkemmin sijaishuollon käsitteeseen, jota myös tutkimuskysymykseni koskee.

3.2 Sijaishuolto

Lastensuojelun sijaishuollosta puhutaan, kun lapsen hoito ja kasvatus järjestetään kodin ulkopuolella, perhehoitona, laitoshoitona tai muuna lapsen tarpeisiin vastaavana

hoitona. Sijoittaminen vanhemman luokse on myös mahdollista enintään kuuden kuukauden ajaksi, mikäli valmistellaan lapsen kotiutumista sijoitusjakson jälkeen. Sijaishuoltoon päädytään joko avohuollon tukitoimien, kiireellisen sijoituksen tai huostaanoton kautta. (LSL 417/2007, 49 § & 37 §.) Päätöksen sijaishuollosta tekee aina viranomainen, sosiaalityöntekijä (LSL 417/2007, 13). Sijaishuoltopaikkaa valittaessa tulee ottaa huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja sosiaaliset suhteet. Laitoshoito on aina viimeinen sijaishuollon muoto ja siihen päädytään vain, mikäli muuta kautta ei kyetä riittäviin, lapsen tarvitsemiin tukitoimiin. (LSL 417/2007, 50 §.)

Seuraavaksi esittelen tarkemmin sijaishuollon eri muotoja. Ensisijainen muoto on aina sijoittaminen ja sijaishuollon järjestäminen lapsen läheisverkostossa. Tämä tarkoittaa lähisukulaisia tai lapselle muuten läheisten ihmisten luokse sijoittamista ja siellä sijaishuollon järjestämistä (LSL 417/2007, 32 §). Mikäli lapsen läheisverkostoon sijoittaminen ei ole mahdollista, kartoitetaan perhehoidon mahdollisuus. Perhehoito tarkoittaa joko osa- tai ympärivuorokautista järjestettävää hoitoa hoitajan tai hoidettavan omassa kodissa (Perhehoitolaki 263/2015, 3 §). Lastensuojelussa perhehoitajia kutsutaan sijaisvanhemmiksi. Perhehoidon tarkemmista kriteereistä on säädetty perhehoitolaissa (263/2015). Tästä seuraava sijaishuollon muoto on ammatillinen perhehoito. Ammatillinen perhehoito eroaa perhehoidosta siten, että se on luvan varaista toimintaa (Perhehoitolaki 263/2015, 4 §). Ammatillisessa perhehoidossa edellytetään perhehoitoa vahvempaa ammatillista osaamista, mikä näkyy erityistä hoitoa tarvitsevien lasten ja nuorten hoitomahdollisuuksina. Ammatillinen perhehoito ei ole kuitenkaan laitoshoidon muoto, eikä siellä voida käyttää rajoitustoimenpiteitä. (Lastensuojelun käsikirja, 2021.) Lastensuojelulaitokset ovat viimesijaisin sijaishuollon muoto. Laitoshoito käsittää lastensuojelulaitokset, koulukodit ja kaikki näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset (LSL 417/2007, 57 §). Lastensuojelulaissa (417/2007) on erikseen säädetty lastensuojelulaitosten toiminnasta, henkilöstöstä ja rajoitustoimenpiteistä.

Sijaishuollon tilanne ja tarve arvioidaan säännöllisesti, samoin asetettuja tavoitteita ja niiden toteutumista. Viimeistään sijaishuolto päättyy lapsen täysi-ikäistyttyä. Sijaishuollon jälkeen lapsella on oikeus jälkihuoltoon. (LSL 417/2007, 47 § & 75 §.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO

4.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkielmani on tieteelliseen kirjallisuuteen perustuva kuvaileva kirjallisuuskatsaus, joka on yleisimpiä tapoja kirjallisuuskatsauksen toteuttamiseen (Salminen, 2011, 6). Tarkoitukseni on luoda käsitys siitä, *miten kokemusasiantuntijatoiminta näyttäytyy lastensuojelun sijaishuollossa*. Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmä ja tekniikka, jossa tutkimusta tehdään aiemmista tutkimuksista ja tieteellisistä lähteistä (Salminen, 2011, 4). Menetelmälle on tyypillistä, että aineistot ovat laajoja, eikä aineistojen pohjalta tehtyjä valintoja ohjaa mikään metodinen sääntö. Aineistojen pohjalta tehdyt päätelmät sen sijaan ohjaavat tutkielman kulkua ja suuntaa. (Salminen, 2011, 6.)

Olen työskennellyt lastensuojelun sijaishuollossa vuodesta 2018 lähtien, tästä huolimatta, minulla ei ollut kunnolla tietoa, miten kokemusasiantuntijatoiminta sijaishuollossa näyttäytyy. Kiinnostukseni aiheeseen lähti liikkeelle luettuani Jussi Sudenlehden ja Ilkka Uusitalon teoksen ”Tulevaisuuden lastensuojelu”, jossa aihetta käsiteltiin. Aineistoa etsiessäni, huomasin nopeasti, että toiminta on vielä työmuotona uusi, eikä se ole vakiintunut vallitsevaksi käytännöksi, jota laajalti toteutettaisiin, saati tutkittaisiin. Tietoa toiminnasta löytyi lähinnä päihde- ja mielenterveyspuolelta, mutta nämä lähteet eivät vastanneet tutkimuskysymykseeni.

4.2 Tutkielman eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu on tärkeää. Tutkielmassa kiinnitin huomiota huolelliseen, rehelliseen ja avoimeen tapaan esittää tietoa. Tämä näkyy hyvän tieteellisen käytännön noudattamisena, lähdeviittausten ja -luetteloiden huolellisella merkitsemisellä (TENK, 2020). Pitäen oman pohdintani näistä erillisenä.

Tutkielmassani ei ole taustalla omaa empiiristä tutkimusta, vaan työni perustuu valmiisiin lähteisiin, tiedonhankinnan ollessa eettisesti kestävä. Tutkielmani kulkuun vaikuttivat haluamattani objektiivinen näkemykseni ja ymmärrykseni, mikä horjuttaa tutkielman luotettavuutta. Luotettavuutta kuitenkin lisää se, ettei tutkielmani taustalla ole kenenkään rahoitusta, eikä aiheeni ole sidoksissa mihinkään ulkopuoliseen tahoon. Käyttämäni lähteet ovat valmiita, avoimista tietolähteistä, jokaisen saatavissa ja tarkastettavissa olevia. (Tutkijanarvioinnin hyvät käytännöt, 2020, 11.)

Aineisto on muotoutunut kiinnostukseni ja kokemukseni kautta. Jos joku toinen olisi tehnyt tutkielman samasta aiheesta, olisi aineisto todennäköisesti erilainen. Hakusanojeni ja aineistoni määrä ja rajaaminen vaikuttavat tutkielman luotettavuuteen. Tavoitteenani on aiheen monipuolinen tarkastelu, mutta ymmärrän tarkastelevani kaikkea omasta viitekehyksestäni. Olen pyrkinyt saamaan kokoon kattavan, tieteellisesti pätevän ja monipuolisen aineiston, siinä määrin, kun se saatavilla olevan aineiston perusteella on ollut mahdollista. Haastetta on tuonut, ettei aihetta ole vielä juuri tutkittu. Perehdyin aiheeseen nykytiedon valossa, jossa tietoa ja tutkimuksia aiheesta on vähän. Tutkielman luotettavuus paranisi, mikäli materiaalia olisi kattavammin.

4.3 Aineisto

Tutkielmani perustuu tieteelliseen kirjallisuuteen, säädettyihin lakeihin ja tutkimuksiin. Tavoite oli löytää ajankohtaista tietoa, mutta sitä ei löytynyt tarpeeksi ja mukaan tarttui myös vanhempia lähteitä. Tutkimuksien lisäksi tarkastelin olemassa olevia

hankkeita ja alan asiantuntijajärjestöjen nettisivuja, kuten kasvatus ja perheneuvonta ry:n sivuja. Lisäksi tutustuin aiheesta koottuihin oppaisiin, joita työni tieteelliset lähteet tukivat. Tarkempi kuvaus käyttämästäni aineistosta löytyy työni liitteestä 1.

Aineistoa etsiessä käytin Google Scholar hakukonetta, jonka kautta löysin lähinnä opinnäyte- ja pro gradu töitä aiheesta. Tätä kautta löysin kuitenkin muutama terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen selvityksen ja erilaisia hankeselvityksiä kokemusasiantuntijuudesta. Etsin tietoa myös Satakirjastojen sivuilta, jonka kautta löysin suurimman osan lähdeaineistostani, vastaavia aineistoja löysin myös JYKDOK:in kautta. Näistä etsin niin kotimaisia, kuin kansainvälisiä lähteitä. Aineistohakuja tein lisäksi Melindan kautta, josta löysin käyttämäni aineistoa. Monet tekemäni haut tuottivat tuloksia lähinnä opinnäytetöistä, eri järjestöjen teksteistä ja artikkeleista. Etsin tutkimuksia myös Aila-tietoarkistosta, mutta harmikseni huomasin, että aihettani koskevien tutkimusten käyttöoikeus oli rajattu ylempiin opinnäyte ja pro gradu töihin. Eriyisesti kansainvälistä aineistoa etsiessäni hain tutkimuksia Scienceopen.com sivustolta, mutta aihettani koskevat tutkimukset löytyivät ainoastaan maksumuurien takaa, joten nämä lähteet eivät valikoituneet osaksi tutkielmaani. Aineistohaun kriteerini olivat: ilmainen, kaikkien saatavilla oleva aineisto sekä aineisto, joka vastaisi tutkimuskysymykseeni. Koen, että lopulta kova työ tuotti tulosta ja materiaalia löytyi, vaikka niukemmin, kuin alun perin halusin. Perehdyin aineistoon lukemalla, tekemällä muistiinpanoja, vertailemalla ja yhdistelemällä löytämäni tietoa.

Aineistoa hakiessani hakusanojani olivat *lastensuojelun ja kokemusasiantuntijuuden lisäksi vapaaehtoistyö, kokemus, oma-apu, voimaantumisen, vertaisuus, vertaistuki, osallisuus lastensuojelussa, dialogisuus, vertaisryhmät, sijaishuolto sekä tukihenkilötoiminta*. Kansainvälisiä lähteitä etsin englanninkielisillä hakusanoilla: *empowerment, mentoring, child welfare, family support, social support, foster care, mentoring parents, parental empowerment ja experiential work in child welfare*. Hakusanoilla löytyi useita opinnäytetöitä ja pro graduja aiheesta, tieteelliset tutkimukset tuntuivat olevan kiven alla. Käytännön tietoa löytyi eri järjestöjen nettisivuilta, selvityksistä, oppaista sekä asiantuntijoiden kokoomista teoksista. Tarkastelin aineistoja kriittisesti, vertaillen lähteitä keskenään.

5 KOKEMUSASIAANTUNTIJATOIMINTA SIJAISHUOLLOSSA ERI TEEMOJEN JA NÄKÖKULMIEN VALOSSA

5.1 Osallisuus

Teemana osallisuus nousi vahvasti esiin lähdeaineistostani. Lastensuojelussa kokemusasiantuntijuus ja sen tuoma kokemustieto ovat jo itsessään yksi osallisuuden muoto (Hirschovits-Gerz ym., 2019, 40). Parhaimmillaan koettu osallisuus ja osallistaminen toimivat edistävinä tekijöinä asiakkaan haastavassa tilanteessa ja siitä selviytymisessä. Osallisuuden tunne vahvistaa yksilön ymmärrystä omasta tilanteesta. (Uusitalo, 2018, 113.) Se edellyttää sitoutumista, sillä tavoitteena on vaikuttaa ja ottaa vastuuta omasta toiminnasta. Onnistuakseen osallisuus vaatii luottamusta, vuorovaikutusta, avoimuutta ja kuulluksi tulemistä. (Laitinen & Niskala, 2013, 13.) Osallisuus näkyy kohtaamisissa, jokaisen omana tunnepohjaisena kokemuksena, pohjautuen yksilön aktiivisuuden tunteeseen itseään koskevissa asioissa. Päätös olla osallistumatta on myös yksi osallisuuden muoto. (Toivonen, 2017, 119–120.)

Projekti aikuisten yhteisvastaanotolla on tuonut esille käytännön toimintaa kokemusasiantuntijatyöskentelystä. Tampereella vuosina 2005–2009 tehdyn projektin tulokset ovat verrattavissa yleisesti kokemusasiantuntijatoimintaan sosiaalialan työkentillä, sillä toiminta kokemusasiantuntijan näkökulmasta on hyvin samankaltaista koko

sosiaalialalla. Projektissa todettiin, että kokemusasiantuntijalla tulee olla mahdollisuus tasavertaiseen osallistumiseen yhdessä ammattilaisen kanssa. Yhteinen työ perustuu siihen, että molemmilla oman asiansa asiantuntijoilla on toiminnassa yhtäläiset vaikuttamismahdollisuudet. Kokemusasiantuntijan näkökulmasta haasteita toimitaan toivat ennakkoluulot ammattilaisten osalta. Työnkuvan epäselvyys sekä kokemusasiantuntijoiden riittämätön koulutus aiheuttivat myös haasteita yhteistyöhön. Riittämätön koulutus näyttäytyi esimerkiksi puutteellisina yhteistyötaitoina, jolloin kokemusasiantuntijan oli haastava tulla toimeen ammattilaisten kanssa. Kokemuskäymisen käyminen läpi yhä uudelleen aiheutti osalle kokemusasiantuntijoista lisäksi väsymystä, joka vaikutti toimintaan negatiivisesti. (Kirjavainen & Hietala, 2019, 231–232.)

Maaret Vuorenmaa on tutkinut väitöskirjassaan (2016) vanhempien kokemaa osallisuutta ja osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Osallisuus on vahvasti yhteydessä kuulumiseksi tulemiseen. Lasta koskevissa asioissa olisi erityisen tärkeää vanhempien aidot vaikuttamismahdollisuudet sekä osallistuminen lasta koskevassa päätöksenteossa. Nämä tekijät lisäävät erityisesti vanhempien kokemaa osallisuutta. Vanhempien ääni ja osallisuus olisivat tärkeitä saada kuuluville jo palveluiden kehittämistyössä, jolloin valmiit palvelut vastaisivat paremmin asiakkaiden tarpeisiin, lisäten samalla asiakkaiden osallisuuden kokemuksia. (Vuorenmaa, 2016, 79–80.)

Vuorenmaan saamia tuloksia tukee yhteiskunnassa paljon näkyvyyttä saanut teema, asiakaslähtöisyys, joka pohjautuu asiakkaan äänen ja osallisuuden esille tuomiseen. Tämä näkyy esimerkiksi palveluja organisoidessa, jossa kaikki lähtee asiakkaiden tarpeista. Suunnittelua tehdään myös entistä enemmän asiakkaiden kanssa yhdessä, eikä vain heitä varten. Asiakaslähtöisyyden avulla on opittu tunnistamaan ja ymmärtämään asiakkaiden tarpeita ja odotuksia paremmin. Sen on huomattu myös vahvistavan asiakkaiden sitoutumista ja vastuunottamista omista asioista. (Pohjola, Kemppainen, Niskala & Peronius, 2019, 35–37.)

Osallisuudesta puhuttaessa voidaan puhua myös sosiaalisesta osallisuudesta, kiteytyen vertaisryhmien toimintaan ja niiden tarjoamaan tasa-arvoiseen, avoimeen ja

kunnioittavaan tukeen. Osallisuus on ryhmään kuulumista, kuulluksi tulemistä ja vaikuttamista. Sen tarjoamia mahdollisuuksia voivat olla osallistuminen taloudellisiin, poliittisiin sekä sosiaalisiin ja kulttuurisiin toimiin, joilla on positiivinen vaikutus yksilön hyvinvointiin. Kokemusasiantuntijuus on yksi osallisuuden muodoista, korostaen ilmiön tunneperäisyyttä, henkilökohtaisuutta ja subjektiivista näkökulmaa. Osallisuus syntyykin aina sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Raatikainen ym., 2019, 136–139.) Osallisuus ja sen kokeminen ovat edellytys sille, että asiakas kokee häntä koskevat päätökset menettelyiltään oikeudenmukaisiksi (Toivonen & Pollari, 2018, 77).

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen selvitys kokemusasiantuntijuudesta Suomessa avaa kokemustoiminnan vaikutuksia osallisuuteen. Resurssien kohdentamisen kokemustoimintaan on huomattu tuottavan osallisuutta. Osallisuuden toteutuminen näkyy muun muassa tyytyväisimpinä asiakkaina, hyvinvoivina ammattilaisina, palveluiden kehittämisenä ja yhdenvertaisuutena. (Hirschovits-Gerz ym., 2019, 49.)

5.2 Lapsen osallisuus

Yleisen osallisuuden tarkastelemisen lisäksi on syytä lastensuojelusta puhuttaessa pyysähtyä vielä tarkemmin erityisesti lapsen osallisuuteen. Käsitteenä lapsen osallisuus on melko uusi, sillä keskustelu siitä yleistyi vasta 1970–1980-luvuilla. Käytännössä vasta 2000-luvulla lapsen ääntä on alettu saada kuuluville. (Hämäläinen, 2007, 433.) Nykyään lapsen osallisuus on turvattu laissamme perus- ja ihmisoikeutena (PeL 731/1999, 6 §).

Lapsen aito osallistuminen pitää sisällään konkreettisia tapoja, joiden avulla lapsen on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskevissa asioissa ja päätöksissä (Toivonen, 2017, 119–120). Tätä tukee myös lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artikla (60/1991), johon on kirjattu lapsen oikeus näkemyksiensä ilmaisemiseen ja mahdollisuus kuulluksi tulemiseen. Päätöksiä ei tule tehdä vain lapsen toiveiden mukaisesti, mutta lapsi tulee kohdata ja kuulla aidosti. Tämän jälkeen punnitaan olemassa olevia vaihtoehtoja lapsen edun näkökulmasta. Lapsen etu on aina ensisijainen, myös lapsen oikeuksien

sopimuksen (60/1991) kolmas artikla toteaa, että kaikessa lasta koskevassa toiminnassa on otettava aina huomioon lapsen etu.

Lastensuojelussa osa lapsen osallisuutta ovat mielipiteiden ja toivomusten selvittäminen lasta koskevissa päätöksissä. Tämä näkyy esimerkiksi lapsen kuulemisessa huostaanottoa valmisteltaessa tai päätettäessä lapsen sijaishuoltoapaikasta. (LSL 414/2007, 5 §.) Osallistumista ja mielipiteen selvittämistä voidaan rajata ainoastaan, jos se vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä. Parhaimmillaan osallisuus on jatkuvaa, luonnollista vuorovaikutusta lapsen kanssa. (Toivonen & Pollari, 2018, 75–76.) Yleisesti tutkimukset ovat osoittaneet, että tilanteet sosiaali- ja terveydenhuollon kentällä, joissa lasta on kuultu ja lapsi on kokenut osallisuutta, ovat lisänneet lapsen tunnetta omasta hyvinvoinnista ja turvallisuuden tunteesta (Toivonen & Pollari, 2018, 81).

Riitta Laakson tutkimukseen pohjautuvassa raportissa korostuu lasten tarve jakaa kokemuksia ja tulla sitä kautta kuulluksi. Monet lapset kokivat lastensuojelun puolelta hyvin samankaltaisia asioita. Aiheiden läpikäynti ja jakaminen yhdessä näyttivät, etteivät lapset ole asioiden kanssa yksin, eikä systeemin epäkohdat johdu heistä. Tutkimuksessa selvisi, miten sosiaalityöntekijä näyttäytyi usein lapsille hyvin etäisenä ja harva lapsista muisti edes tavanneensa omaa sosiaalityöntekijäänsä. Tutkimuksessa korostui turvallisuuden kokemus, johon kaikki muu toiminta näyttäytyi perustuvan. Suurin osa lapsista ja nuorista kertoi oman hyvinvoinnin lisääntyneen sijaishuollossa, jossa vertaisuuden kokemukset olivat läsnä. (Laakso, 2019, 6, 34, 50 & 73.) Aberdeen yliopistossa tehdyssä tutkimuksessa korostui myös saman kokeneiden keskinäinen tuki, joka korostui varsinkin nuorten kohdalla. Nuoret kokivat löytävänsä paremmin yhteyden saman kokeneiden kanssa. (Philip & Spratt, 2007, 55–58.) Vaikka nuoria ei ole lastensuojelun ja kokemusasiantuntijuuden piirissä juuri tutkittu, tukee edellä mainitut tutkimukset sitä näkemystä, että myös nuoret hyötyvät kriisien keskellä kokemusasiantuntijatoiminnasta ja potentiaalia toiminnalle olisi myös lastensuojelussa.

Aina lapsen osallisuus lastensuojelun sijaishuollossa ei toteudu. Tutkittaessa sijoitetujen lasten kokemuksia kuulluksi tulemisesta huomattiin, että varsinkin

sijaishuoltopaikan valinnassa lapsen aito kuulluksi tuleminen ja tätä kautta lapsen osallisuus eivät aina toteudu. Valinta sijaishuoltopaikasta on tärkeä, siitä huolimatta päätös tehdään usein kiireessä, eikä lapsella ole aina mahdollisuutta päästä esimerkiksi tutustumaan paikkaan, johon hänet ollaan sijoittamassa. (Laakso, 2019, 66.) Kiire ja sen kautta heikoiksi jäävät lapsen kuuleminen ja osallisuus vaarantavat lapsen oikeuksien toteutumisen. Myös Pätäri ym., ovat teoksessaan ”Tahto tehdä toisin – uusia toimintatapoja lastensuojeluun ” todenneet, että tällä hetkellä lapsen kuuleminen ei vastaa olemassa olevia laatusuosituksia. Jotta lapsen aito osallisuus ja kuuleminen toimisivat käytännössä, tulisi sosiaalityöntekijän nähdä lasta säännöllisesti ja riittävästi. Tällä hetkellä tämä ei kuitenkaan usein toteudu edes aktiivisen työvaiheen aikana, jolloin lasta koskevat päätökset tehdään. (Pätäri ym., 2018, 102–103.)

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos on luonut osallisuusindikaattorin, jonka avulla osallisuuden kokemuksia voidaan mitata. Indikaattoria käytettiin esimerkiksi vuonna 2019 yläkoulun 8. ja 9. luokkalaisille sekä ammattikoulu ja lukioikäisille tehdyssä kouluterveyskyselyssä. Siinä selvitettiin vanhempien aiheuttaman henkisen väkivallan ja osallisuuden tunteen yhteyttä. Selvisi, että osallisuuden kokemus oli sitä matalampi, mitä useammin henkistä väkivaltaa joutui kokemaan, laskien osallisuuden tunnetta voimakkaasti. (Virrankari, Leemann & Kivimäki, 2021, 1 & 7.) Lapsen osallisuus ja siihen vaikuttavat tekijät ovat tärkeitä tunnistaa, jotta osallisuutta voidaan mitata ja tutkia ja saada näin aiheesta lisää tietoa. Tiedon lisääntyessä ja kokemuksia jakaessa on mahdollista tarttua epäkohtiin ja kehittää palveluita ja toimintaa paremmin asiakkaiden tarpeisiin sekä lapsen osallisuuden vahvistamiseksi.

5.3 Voimaantuminen

Voimaantumisen käsite liittyy vahvasti kokemusasiantuntijuuteen lastensuojelussa. Kasvatus- ja perheneuvonta ry (KASPER) tuo esille huostaanoton luonnetta kriisinä. Huostaanotto ja sitä kautta lapsen sijaishuoltoon siirtyminen ovatkin aina kriisi koko perheelle. Kriisissä on nähtävillä erilaisia vaiheita, joihin lukeutuvat sokkivaihe,

reaktiovaihe, työstämis- ja käsittelyvaihe sekä uudelleenorientoitumisvaihe. Eri vaiheissa yksilö joutuu käymään läpi tunteitaan, sopeutumaan uuteen ja järjestämään elämäänsä uudelleen. Sijoituksen myötä vanhemman ja lapsen roolit kokevat myös kriisin, joten roolit voidaan joutua etsimään uudelleen. Käytyjen kriisien ja kokemusten myötä niiden käsitteleminen ja niistä voimaantuminen ovat erityisen tärkeässä asemassa. (Kasvatus- ja perheneuvonta ry, 2022.)

Voimaantumisen taustalla on ajatus, että yksilöä autetaan löytämään omat voimavarat ja vaikutusmahdollisuudet tilanteessa, jossa niiden löytäminen tuntuu haastavalta. Prosessissa yksilön voimavarat kasvavat ja hän saavuttaa samalla hallinnan ja kontrollin tunteen elämässään (Raatikainen ym. 2019, 131–134). Vertaiskokemukset ovat avuksi varsinkin uusille asiakkaille ja heidän omaisille, luoden toivoa tulevastakin (Kiviniemi, 2012, 158). Kokemusasiantuntijuus on merkityksellinen tapa asioiden purkamiseen ja jakamiseen, voimaantumiseen (Peltola & Moisio, 2017, 23).

Tarja Hiltunen tutki väitöskirjassaan huostaanoton kokeneiden äitiyttä ja siihen liittyvän voimaantumisen tunnetta heikentäviä sekä sitä lisääviä tekijöitä. Hiltunen huomasi, että huostaanoton kokeneiden äitien voimaantumisen tunnetta heikensi muun muassa luottamuksen menettäminen lastensuojelun työntekijöihin, raskaat ja ristiriitaiset tunteet sekä tuetta jääminen ja sitä kautta yksinäisyyden kokeminen. Voimaantumisen tunnetta sen sijaan lisäsivät kuntoutuminen, kokemusten läpikäyminen, tilanteen työstäminen ja uuteen sopeutuminen. Tutkimuksessa huomattiin vanhempien eheytyksen olevan yhteydessä lasten selviytymiseen kriiseistä. Voimaantumisen kokemuksen saavuttamisessa merkittäviksi koettiin ihmissuhteet, erityisesti vertaiset ja tukihenkilöt. Yhteisöön kuuluminen ja sitä kautta oman paikan löytäminen tukivat voimaantumisen tunteen saavuttamista. Tutkimuksessa äidit kokivat tulleensa tukihenkilön kautta paremmin kuulluksi esimerkiksi lapsen palavereissa. Lisäksi äidit kokivat voimaantumista saadessaan jakaa omaa kokemustaan muille, voimaannuttaen muita. (Hiltunen, 2015, 143, 164, 165, 168, 182–185 & 194.)

Hiltusen saamat tulokset ovat samankaltaisia muiden tutkimuksien kanssa. Yleisesti voimaantumista tutkittaessa on sen huomattu tuovan mukanaan myönteisyyttä ja positiivisuutta, jotka ovat yhteydessä luottamukselliseen ilmapiiriin ja arvostuksen kokemiseen. Ihminen, joka on saavuttanut voimaantumisen, kokee olevansa itsenäinen ja vapaa. Nämä lisäävät yksilön henkisiä voimavaroja. (Siitonen, 1999, 61.) Samansuuntaisia havaintoja on tehty myös tutkittaessa sosiaalipalveluiden piirissä olevia nuoria. Voimaantumista on tunnettu, kun on koettu kunnioitusta, luottamusta sekä vapautta vaikuttaa omiin asioihin. (Wrede-Jäntti, 2018, 85.)

Kokemusasiantuntijuustoiminnassa on muistettava, että toiminta edellyttää kokemusasiantuntijalta itseltään riittäviä voimavaroja ja kuntoutumista aiemmista kokemuksista. Toiminnasta saatava kuntouttava ja voimaannuttava vaikutus ei riitä yksinään tilanteessa, jossa on tarkoitus voimaannuttaa muita. (Hietala & Rissanen, 2015, 12.) Oman kokemuksen kertominen voi toimia eheyttävänä kokemuksena ja toiminta itsessään voimaannuttaa kokemusasiantuntijaa. Oma selviytymistarina antaa uskoa, toivoa ja voimaa muille. (Uusitalo, 2018, 112–113.)

5.4 Dialogisuus

Dialogisuus on vahvasti sidoksissa kokemusasiantuntijatoimintaan. Dialogisuus on vastavuoroisuutta, näyttäytyen verbaalisesti ja non-verbaalisesti. Ilmeet, eleet, vireys-tila ja virittäytyminen ovat osa non-verbaalista dialogisuutta. Dialogisuuden määritelmänä voidaan käyttää aktiivista ja aitoa kiinnostusta toisen ihmisen kanssa käytyyn keskusteluun ja tämän mielipiteisiin. Tilanteessa merkitsee aitous ja inhimillisyys. (Sudenlehti, 2018, 58–60.) Dialogisuus voidaan jakaa lisäksi monologiseen- ja dialogiseen dialogiin. Monologinen dialogi on oman näkemyksen tuomista rinnakkain keskustelukumppanin kanssa, dialoginen dialogi yhteisen merkityksen luomista. (Mönkönen, 2007, 88.)

Sosiaalityössä dialogilla pyritään herättämään asiakkaan sisäinen puhe. Tarkoitus ei ole tarjota valmiita ratkaisuja, vaan antaa tilaa vaihtoehdolle, mielipiteiden ja näkökulmien vastaanottamiselle. (Sudenlehti, 2018, 58–60.) Onnistunut dialogi vaatii aktiivisen ja luottamuksellisen suhteen. Parhaimmillaan se on oppimista yksilöiden välillä, mahdollistaen mielipiteiden ja asenteiden muuttamisen. (Mönkkönen, 2007, 89, 100.) Dialogisuuteen liittyy vahvasti empatia. Kun koemme tullemme kuulluksi, pysytymme myös kuuntelemaan muita. (Sudenlehti, 2018, 58–60.)

Yksi tärkeimmistä rooleista kokemusasiantuntijalle on ammattilaisen rinnalla toimiminen. Ammattilaisten kautta myös asiakkaiden dialogiset taidot kehittyvät (Lamberg, 2018, 92–101). Kokemusasiantuntijan tehtävänä on avata asiakkaan kokemusmaailmaa, antaen ammattilaiselle uusia näkökulmia ja välittäen hiljaista tietoa. Tämä mahdollistaa ammattilaisen oman työn ja yleisesti koko toiminnan kehittämisen paremmin asiakkaiden tarpeisiin vastaaviksi. (Raivio & Raivio, 2020, 179.) Kokemusasiantuntijat ovat antaneet ammattilaisille paljon arvokasta tietoa yksilöiden tarpeista ja tärkeitä kokemuksia palveluista asiakkaiden näkökulmasta. Palveluranteiden paremman ymmärtämisen myötä on palveluja pystytty kehittämään paremmin asiakkaiden tarpeisiin. Kokemuksellaan kokemusasiantuntijat tarjoavat ammattilaisille uudenlaista näkemystä ja ymmärrystä, johon ammattilaisten olisi muuten mahdotonta saada kosketuspintaa. (Hietala & Rissanen, 2015, 7, 11 & 19.)

Anthony ym. tekemässä tutkimuksessa huomattiin, että lastensuojelun kentällä kokemusasiantuntijat auttoivat niin asiakasta kuin ammattilaista. Asiakkaat kokivat, että kokemusasiantuntijalle oli helpompi puhua vaikeista asioista ja tähän sai luotua syvemmän yhteyden kuin ammattilaiseen. Tämä syvempi yhteys auttoi myös ammattilaisen ja asiakkaan syvemmän yhteyden luomisessa. Kokemusasiantuntijan toimiessa tulkkina asiakkaan ja ammattilaisen välillä, loi hän samalla parempaa yhteyttä asiakkaan ja ammattilaisen välille. Tutkimuksessa huomattiin, että ammattilaiset saivat kokemusasiantuntijalta tukea niin konkreettisesti työssään, mutta myös omien tunteidensa käsittelyssä. Ammattilainen koki kokemusasiantuntijan olevan kuin silta hänen ja asiakkaan välillä. Avoin ja rehellinen puhe koettiin ammattilaisen

näkökulmasta helpommaksi kokemusasiantuntijan läsnä ollessa. Tämä edesauttoi myös ymmärryksen lisääntymistä asiakkaan ja ammattilaisen välillä. Yhteistyö vei kaikkia osapuolia kohti parempaa kommunikaatiota. (Anthony, Berrick, Cohen & Wilder, 2009, 51, 52 & 59–60.)

Ammattilaiset eivät voi nähdä kaikkia toiminnan puutteita ja haasteita, sillä he kokevat prosessin aina ammattilaisen näkökulmasta. Asiakas kokee palvelut eri tavalla ammattilaiseen nähden. Kokemusasiantuntijuuteen pohjautuen pystytään paljastamaan olemassa olevia palveluranteiden heikkouksia. Samalla kokemusasiantuntijoiden on mahdollisuus kertoa ja levittää laajemmalle kokemiaan toimivia työtapoja sekä tuoda kentälle uusia vaihtoehtoja ja ideoita, miten voitaisiin toimia paremmin. Palveluprosessien tarkastelu voi tapahtua esimerkiksi palavereissa, palvelujen suunnitteluhankkeissa tai koulutuspäivissä. (Uusitalo, 2018, 110–111.) Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen 2019 teettämän selvityksen mukaan suuri osa kokemusasiantuntijoista toimi ammattilaisten koulutustilaisuuksissa tuoden tietoa asiakkaan näkökulmasta, lisäksi suuri osa toimi seminaareissa kertoen omaa tarinaansa, esimerkiksi terveyden- ja sosiaalialan oppilaitoksissa (Hirschovits-Gerz ym., 2019, 26).

Dialogi on tärkeässä roolissa, kun puhutaan kokemusasiantuntijuudesta lastensuojelun sijaishuollossa. Niin asiakkaan, kuin kokemusasiantuntijan näkökulmasta katsottuna, myönteinen kokemus nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta, voivat tuottaa korjaavan kokemuksen. Esimerkiksi huostaanottotilanteessa ja sen käsittelyssä avoimen ja luottamuksellisen ilmapiirin luominen ovat merkittäviä kokemuksesta eheytymiselle, sen kaikille osapuolille (Mikkonen & Saarinen, 2018, 23 & 112). Tätä näkemystä tukee myös Hiltusen tekemä tutkimus ja sen tulokset voimaantumisen kokemuksesta. Luottamuksen hiipuessa, kokemus voimaantumisesta, eheytymisestä ja kuulluksi tulemisestä kokevat kolauksen. (Hiltunen, 2015, 143.)

Toimivan yhteistyön luomiseksi on tärkeää kiinnittää huomiota ammattilaisen taitoon osata kuunnella aidosti, olla avomielinen ja ennakkoluuloton kokemusasiantuntijaa ja tämän kokemusta kohtaan. Samalla ammattilaisen tulee tunnistaa mitä itse jo tietää ja

mikä on uutta. Yleisesti ilmapiiriin tulee olla arvostava ja hyväksyvä. (Beresford & Salo, 2008, 68–69.) Yhteistyössä on tarkoitus välttää vastakkaisasettelua (Mikkonen & Saarinen, 2018, 30). Stressi voi nostaa kokemusasiantuntijalla pintaan oireilua aikaisemmista kokemuksista. Aiemmistä kokemuksista kertominen voi tuoda kokemusasiantuntijan mieleen epämiellyttäviä ja vaikeita muistoja sekä tunteita. Ammatillisella on velvollisuus huolehtia kokemusasiantuntijasta varmistamalla tälle riittävä tuki vaikeita asioita käsiteltäessä. (Kiviniemi, 2012, 159.) Kokemusasiantuntijuutta ja sosiaalityötä ei ole yhdessä juuri tutkittu ja yhteistyö vaatisikin vielä tuekseen lisää tutkimusta (Kirjavainen & Hietala, 2019, 229).

Aina ammattilainen ei osaa, eikä pysty luomaan asiakkaaseen dialogista suhdetta. Kokemusasiantuntijan toimiessa yhteistyössä ammattilaisen kanssa, dialogisen suhteen luominen asiakkaaseen usein helpottuu. Tämä perustuu kokemusasiantuntijan ja asiakkaan välillä olevaan vertaisuuteen. (Mikkonen & Saarinen, 2018, 112.) Dialogisuus käsittää kaikki ne taidot, joita käytämme kommunikointiin ja suhteiden luomiseen. Ratkaisevassa asemassa ovat lisäksi tasa-arvoinen kohtaaminen ja keskinäinen kunnioitus. Dialogin tavoitteena ei ole luoda yhteistä mielipidettä, vaan luoda yhteinen ymmärrys asioista. (Raatikainen ym. 2019, 129–130.)

5.5 Vertaisuus

Vertaisuus on keskeistä kokemusasiantuntijatoiminnassa. Vertaisuus tarjoaa kentän, jossa on mahdollisuus käsitellä asioita muiden samassa elämäntilanteessa olevien tai olleiden kanssa. Vertaisuus-toiminta, siitä saatavan avun ja tuen rinnalla laajentaa samalla yksilön sosiaalista verkostoa. (Vuorenmaa, 2016, 84.) Vertaisuuden kautta kuultavat kertomukset rohkaisevat asiakasta eteenpäin omassa kuntoutumisprosessissa. Asetelma tukee toipumista ja antaa alustan, jossa on turvallista tarkastella myös itseään ja omaa toimintaa. Kokemusten jakaminen ääneen vertaisten kesken on huomattu helpottavan oloa vaikeassa elämäntilanteessa. (Hiltunen, 2015, 193–195.) Samankaltaisia havaintoja on tehnyt myös Anu Kippola-Pääkkönen. Pääkkönen toteaa,

että vertaisuuden kautta jaetut kokemukset voivat lisätä yhtenäisyyden tunnetta, auttaa rakentamaan identiteettiä sekä tarjota uusia näkökulmia. Vertaistuki vahvistaa yksilön sosiaalista toimintakykyä ja sosiaalisia verkostoja, parantaen yleisesti elämänlaatua. Erityisesti tutkittaessa lasten vanhempia, on vertaisuuden todettu vahvistavan sosiaalista identiteettiä, omanarvon tunnetta, oppimisen kokemuksia sekä yksilön omaa henkilökohtaista kasvua. (Kippola-Pääkkönen, 2018, 176, 179 & 182.) Hiltunen toi esiin tutkimuksessaan lisäksi huomion oikea-aikaisesta vertaisuuden kokemisesta. Jotta asiakas kykenisi tarkastelemaan omaa vaikeaa elämäntilannetta, ei vertaisuuden piiriin tulisi liittyä liian aikaisessa vaiheessa prosessia, vaan vasta silloin kun kykenee aidosti vastaanottamaan muiden kokemuksia ja näkemyksiä. Silloin vertaisuudesta ja vertaiskokemuksista on koettu olevan suurin hyöty. (Hiltunen, 2015, 193–195.)

Riitta Mykkänen-Hännisen ja Aino Kääriäisen tutkimukseen pohjautuvassa teoksessa ”Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa” käsitellään vertaisuutta vertaisten, kokemusasiantuntijoiden, näkökulmasta. Tutkimuksessa kokemusasiantuntijat kokivat palkitsevana toiminnan ja tilanteet, joissa asiakkaat löysivät uusia ajattelun ja toiminnan tapoja yhteisen dialogin pohjalta. Vertaisuus auttoi tilanteissa myös kokemusasiantuntijaa oivaltamaan uusia asioita ja näkökulmia omasta elämästään. Tätä huomiota pidettiin vertaisten kesken positiivisena, voimavaroja lisäävänä tekijänä. Yleisesti erilaisten toimintamallien näkeminen koettiin avartavana ja omia vaihtoehtoja lisäävänä tekijänä. Toiminnan haasteena kokemusasiantuntijat kokivat tuntevansa toisinaan oman toimintansa vähäpätöisempänä ammattilaisen tekemän työn rinnalla. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen, 2009, 56–57.) Tämän vuoksi on erityisen tärkeää muistaa yhteistyön merkitys, jossa jokainen tuo pöytänsä oman osaamisensa.

Lastensuojelun sijaishuollossa keskenään vertaisia on monia. Vertaisia voivat olla esimerkiksi sijaishuollossa olevat lapset, heidän sisarukset ja vanhempansa tai esimerkiksi isovanhemmat. Myös ammattilaiset ovat keskenään vertaisia ja jakavat keskenään samankaltaisia kokemuksia. Samanlaiset elämäntilanteet ja kokemukset luovat vertaisuutta ihmisten välille. Kokemusasiantuntijatyössä vertaisuus kulkee ammattilaisen tuen rinnalla, perustuen yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja voimavaroihin. Se

ei ole vain emotionaalista tukea, vaan myös tiedollista, toiminnallista ja henkistä tukea. Vertaisuutta on kuvattu vapauttavaksi, voimaannuttavaksi ja rentouttavaksi toiminnaksi. (Hokkanen, 2013, 68.)

Kokemusasiantuntijatoiminnan vertaistuki näyttäytyy lastensuojelussa monin tavoin. Vaikka vertaisuus voi toimia terapeuttisella tavalla, niin asiakkaaseen kuin kokemusasiantuntijaan nähden, ei toiminta ole sen kummallekaan osapuolelle kuitenkaan terapiaa. Monia muotoja toiminnalla silti on. Toiminnasta saatavan vertaisuuden voi kokea niin pari- kuin ryhmätoiminnassa. Tukihenkilönä voi toimia niin yksilölle, koko perheelle tai suuremmalle yhteisölle. Toiminta ei rajoitu fyysiseen paikkaan, vaan voi tapahtua myös verkossa, siihen tarkoitetuilla palstoilla ja alustoilla. Toiminnan ulottuvuudet jakautuvat eri sektoreille, ennaltaehkäisevään- ja korjaavaan toimintaan sekä kuntouttavaan tukemiseen. (Mikkonen & Saarinen, 2018, 30, 50 & 70.)

Anthony ym. tekemässä tutkimuksessa todettiin jaettujen kokemusten parantavan asiakkaiden kommunikaatiota ja saatua tukea. Tutkimus perustui lastensuojelun asiakkaisiin. Asiakkaat kokivat, että kokemusasiantuntijuus auttoi ymmärtämään käsiteltäviä asioita paremmin sekä toimimaan rohkaisevasti vaikeassa elämäntilanteessa. Luottamus oli vahvempaa pelkästään jaetun kokemuksen, vertaisuuden, kautta. Kokemusasiantuntijan selviytyminen samankaltaisesta tilanteesta lisäsi asiakkaiden toivon tunnetta. Tutkimuksessa asiakkaat kokivat kokemusasiantuntijan tuen olevan lisäksi paremmin saatavilla kuin ammattilaisen. (Anthony ym., 2009, 48–49, 50 & 60.) Samansuuntaisia tuloksia on nähtävillä Mansikkamäen tekemässä tutkimuksessa äideille, joiden lapset olivat sijaishuollossa. Tutkimuksessa äidit kokivat kriisin keskellä oman äitiyden epäonnistuneen. Äidit kokivat, että tilanteesta oli myös vaikea puhua ulkopuolisille, sillä he pelkäsivät tuomitsemista. (Mansikkamäki, 2014, 34–39.) Kokemusten jakaminen saman kokeneiden kesken auttoi selviämään vaikeassa tilanteessa ja sopeutumaan uuteen. Vertaisuuden kautta äidit kokivat saavansa arvokasta tukea ja positiivisia kokemuksia. (Mansikkamäki, 2014, 56–59.)

Tällä hetkellä varmasti yksi yleisesti tunnetuimmista kokemusasiantuntijatoiminnan ja vertaisuuden työkentistä lastensuojelussa on Suomessa vuosina 2016–2018 toteutettu ”Voikukkia-tukihenkilöprojekti” (Mikkonen & Saarinen, 2018, 114). Voikukkia-ryhmä perustettiin vanhemmille, jotka olivat kokeneet lapsensa huostaanoton tai sijoituksen. Ryhmän tavoitteeksi asetettiin kaikkien aiheen tiimoilta nousseiden tunteiden käsitteleminen, vanhemmuuden vahvistaminen vaikeassa tilanteessa ja näiden kautta lasten hyvinvoinnin lisääminen. Ryhmässä keskityttiin lisäksi vanhemman omaan elämään, omista haasteista selviytymiseen ja vanhemman tukemiseen. Ryhmän koettiin lisänneen vanhempain voimavaroja, tuoden ymmärrystä ja antavan alustan, jossa jokaisen oli helppo puhua. Ryhmä auttoi hahmottamaan yksilöiden tilannetta selkeämmin. Vuosien 2016–2018 aikana käynnistetty projekti oli onnistunut, jonka ansiosta toiminta jatkuu yhä. (Kasvatus- ja perheneuvonta ry, 2021.) Onnistunut projekti kertoo asiakkaiden tarpeesta sijaishuollon palvelukentiltä. Myös Hiltunen toi esille tutkimusaineistossaan kumpuavan tarpeen tukihenkilötoiminnan kehittämiseksi tulevaisuudessa (Hiltunen, 2015, 186).

Epämuodolliset vertaissuhteet sisältävät paljon erilaisia luottamuksellisia elementtejä, toisin kuin muodolliset ja viralliset suhteet. Tämän luottamuksellisen, intiimin ja herkin rajapinnan vuoksi tutkimukset ovat jääneet vähemmälle (Forsberg ym., 2006, 242). Vertaisuuteen pohjautuvassa työskentelyssä, kuten kokemusasiantuntijatoiminnassa, keskeisiä teemoja ovat toivon herättäminen, tiedon jakaminen ymmärrettävästi sekä sosiaaliset taidot. Aiemmin tietoa pidettiin maallikkotietona, nyt kokemukseen pohjautuvana asiantuntijatietona. Vertaistuki onkin merkittävä työ- ja tukimuoto (Mikkonen & Saarinen, 2018, 7 & 20–31).

Korhonen ja Eriksson ovat tekemässään tutkimuksiin pohjautuvassa katsauksessaan todenneet, että lapset korostavat vertaisuuden merkitystä, puhuttaessa sijaishuolto-paikan herättämästä turvallisuuden tunteesta. Samalla on huomattu tarve lisätutkimukselle sijoitettujen lasten ja nuorten vertaisuuden kokemuksista suhteessa kuntoutumiseen. (Korhonen & Eriksson, 2021, 19 & 32.) Samansuuntaisia havaintoja on tehnyt Marita Neitola, joka totesi kasvuyhteisöissä olevien hyvälaatuisten

vertaissuhteiden tukevan lapsen kehitystä, tuoden mukanaan myönteisiä voimavaroja (Neitola, 2013, 103). Myös Mansikkamäen tutkimus äitiydestä sijaishuollon aikana tukee vertaisuuden positiivisia vaikutuksia. Vertaisuuden kautta sijaishuolto-prosessin läpikäyminen on mahdollistunut, äidit ovat myös pitäneet huolta omasta hyvinvoinnistaan ja kokeneet sen kautta positiivisia kokemuksia. Vertaisuus toi mukanaan yhteisiä kokemuksia, jaetun ymmärryksen, muilta saadun tuen lomassa. (Mansikkamäki, 2014, 56–59.)

On muistettava, että vertaisuus on vain yksi tapa toimia, saada tukea, ohjausta ja neuvontaa. Aina vertaisuus ja vertaistuki eivät tuo yksilölle lohtua vaikeassa elämäntilanteessa. Oikeanlaisen kokemuksen ja tukimuodon löytäminen voivat olla haastavia, sillä jokaisen tarpeet ovat yksilöllisiä. Lisäksi naisten on huomattu hakeutuvan miehiä useammin vertaistuen piiriin. (Mikkonen & Saarinen, 2018, 137–139.) Miesten passiivinen asenne saattaa johtua yhteiskunnan vallitsevasta kulttuurista, jossa miehet eivät ”turhaan” asioistaan puhu. Sosiaalisten paineiden vuoksi miehet jäävät helposti pois vertaisuuden piiristä. Vertaisuus voidaan kokea myös stigmatisoivana, mikä on harmillista, sillä osa tukea tarvitsevistä jää silloin sen ulkopuolelle. (Hokkanen, 2013, 69.) Vertaiskokemukset voivat myös aiheuttaa negatiivisia tunteita, kuten ahdistusta, huolta, stressiä, syyllisyyttä tai kateutta (Kippola-Pääkkönen, 2018, 185–186).

Kokemusasiantuntijatoiminnassa on tärkeä tarkastella myös ammattilaisen kokemusta vertaisuudesta. Vertaisten välinen kokemusten jakaminen voi olla ammattilaiselle pysäyttävä ja koskettava hetki, joka parhaimmassa tapauksessa laittaa pysähtymään oman toiminnan äärelle, peilaten entistä paremmin asiakkaiden tunteita, tilanteita ja tarpeita. Vertaisten positiiviset kokemukset ja toipumiset saattavat toimia myös voimavarana omassa työssä ja vaikuttaa näin positiivisesti ammattilaisen työhyvinvointiin. (Kiviniemi, 2012, 159.)

6 MITÄ ON KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA?

Aiheena *"Kokemusasiantuntijuus lastensuojelun sijaishuollossa"* on ajankohtainen, toiminnan vasta kehittyessä osaksi lastensuojelutyötä. Olen työskennellyt 2018 lähtien lastensuojelun sijais- sekä jälkihuollossa. Kenttänä lastensuojelu oli minulle ennestään siis jo tuttu. Harvoin olen työssäni kuitenkaan törmännyt kokemusasiantuntijatoimintaan, vaikka aihe kiinnostaakin kovasti. Halusin syventää tietämystäni aiheesta ja toiminnan mahdollisuuksista, sillä näen siinä valtavasti potentiaalia, varsinkin lastensuojelun sijaishuollossa. Näkemystäni tukee terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen selvitys, jonka mukaan erityisesti lastensuojelun asiakkuus on kenttä, jossa kokemusasiantuntijoiden toimintaa koetaan tarvitsevan (Hirschovits-Gerz ym., 2019, 42).

Lastensuojelun laaja työkenttä tarjoaa kokemusasiantuntijalle monipuolisia toimintatapoja. Kokemusasiantuntijan roolit työkentällä ovat vielä varsin hajanaisia ja ne vaativat lainsäädännön uudistamista, jotta tehtävät selkiytyisivät yhtenäisiksi toimintatavoiksi. Uudistaminen vaatisi tuekseen enemmän arviointi-, käsitteiden määrittely- ja tutkimustyötä. Yhteinen tekijä kokemusasiantuntijoille lastensuojelussa on oma, vapaa halu toimia muiden hyväksi. (Hietala & Rissanen, 2015, 7-8.)

Kokemusasiantuntijatoiminta mahdollistaa toiminnan kehittämisen erilaisten hankkeiden kautta. Tällä hetkellä kokemusasiantuntijatyö on lastensuojelussa hyvin hankkekohtaista, sillä työtapana ei ole vielä juurtunut osaksi palveluita (Uusitalo, 2018, 116).

Yksi hankkeissa paljon esiin tuleva rooli on kokemusarvioija, joka on tärkeä olemassa olevia palveluita arvioitaessa. Myös vertaisneuvojan ja tukihenkilön roolit ovat tapoja kokemustoiminnan toteuttamiseksi lastensuojelussa. (Raatikainen ym., 2019, 193.)

Kokemusasiantuntijoilla on käytössään kokemukseen perustuvaa, hiljaista tietoa, jolla on mahdollisuus puuttua palvelurakenteisiin, sen puutteisiin ja kehittämiseen (Sudenlehti, 2018, 110). Yksi rooleista lastensuojelun kentällä on tietoisuuden lisääminen (Raatikainen ym., 2019, 193). Asiantuntijat toimivat kentällä vapaaehtoisesti, omalla persoonallaan. Heidän tulee kyetä tarkastelemaan reflektiivisesti omia kokemuksiaan ja niiden pohjalta muodostuneita käsityksiään. (Uusitalo, 2018, 109.) Kokemusasiantuntijan rooli työkentällä voi näyttäytyä esimerkiksi ammattilaisen työparina, ryhmän- tai vertaisohjaajana sekä opiskelijoiden ja ammattilaisten kouluttajana. Lisäksi kokemusasiantuntijoilla on valtaa lisätä tietoisuutta yhteiskunnassa, antamalla esimerkiksi medialle haastatteluita kokemuksistaan. (Raatikainen ym., 2019, 193.) Tietoisuuden lisääminen antaa mahdollisuuden vaikuttaa vallitseviin asenteisiin ja ennakkoluuloihin (Hietala & Rissanen, 2015, 22). Toiminta kehittää kaiken kaikkiaan asiakaslähtöistä ja osallistavaa lastensuojelua Suomessa (Uusitalo, 2018, 114). Toiminnan tavoitteena on, että kokemusasiantuntija ja ammattilainen toimivat yhdessä, toisiaan täydentäen (Kiviniemi, 2012, 159). Työ tapahtuu ammattilaisen rinnalla, vahvistaen asiakkaan osallisuutta, elämänlaatua ja kuntoutumista (Kippola-Pääkkönen, 2018, 176). Se haastaa samalla ammattilaista tarkastelemaan omia työtapoja ja ammatillista asiantuntijuutta, kehittäen näitä paremmin asiakkaiden tarpeisiin vastaaviksi (Pohjola ym., 2019, 233).

Onnistuneen toiminnan saavuttamiseksi, tulee kokemusasiantuntijan olla riittävän ehjä omista kokemuksistaan, eikä traumaoireista saisi kärsiä (Uusitalo, 2018, 113). Kokemusasiantuntijana toimiminen voi parhaimmillaan antaa voimavaroja ja voimaannuttaa, edistäen samalla omaa kuntoutumista (Hietala & Rissanen, 2015, 15). Tätä tukee myös Anthony ym. tekemä tutkimus, jossa korostettiin työn tärkeyttä kokemusasiantuntijalle itselleen ja tämän omalle kuntoutumiselle. Tutkimuksessa todettiin vertaisuudesta olevan paljon hyötyä sen eri osapuolille. Kokemusasiantuntija paransi

ammattilaisen ja asiakkaan välistä kommunikaatiota, tuoden lisäksi asiakkaalle toivoa ja rohkaisua vaikeassa tilanteessa. (Anthony ym., 2009, 48, 50 & 62.)

Tällä hetkellä lastensuojelun sijaishuollossa on toiminnassa STEA-rahoituksen ja Veikkauksen tuella toimiva Veturointi-toiminta. Toiminnassa kokemusasiantuntijat tukevat lastensuojelussa olevien ja olleita lapsia, nuoria ja heidän lähipiiriään. Toiminta kehittää lastensuojelua ja edistää asiakkaiden osallisuutta, tukien heidän omaa elämän hallintaa ja toimijuutta. Työskentely sijoittuu tällä hetkellä 15–25-vuotiaisiin ja heidän lähipiiriinsä, Turun ja Oulun seudulla, sekä chat-palvelun kautta. (Veturointi-toiminta, 2022.) Toinen sijaishuollon kentällä parhaillaan käynnissä oleva toiminta on perhekuntoutuskeskus Lausteen aloittama hanke ”Asiakkaasta kumppaniksi: Hämmästyksestä ymmärrykseen, ymmärryksestä oivallukseen”. Hankkeessa lastensuojelun asiakkaina olleista vanhemmista koulutetaan nykyisten asiakkaiden tueksi vertaistukivanhempia, perusten heidän kokemuspohjaansa. Hanke toteutetaan vuosina 2020–2022 ja se toimii myös STEA-rahoituksen turvin. (Perhekuntoutuskeskus Lauste, 2020.)

Koen löytäneeni aineiston pohjalta selvyuden, *miten kokemusasiantuntijatoiminta näytetään lastensuojelun sijaishuollossa*. Kokemusasiantuntija toimii vertaisena, ollen samalla esikuva, toivon luoja ja tunteiden välittäjä (Raatikainen ym., 2019, 193). Aineistoista herää kuitenkin eräs tärkeä kysymys, mikä on lasten rooli kokemusasiantuntijatoiminnassa lastensuojelusta puhuttaessa? Lapset näkyivät hyvin vähän aineistoissa. Aineistot keskittyivät lähinnä aikuisten väliseen kokemustyöhön, sekä nuorten vertaisuustoimintaan. Lapset tuntuvat tipahtavan toiminnan ulkopuolelle, kuin huomauttamatta. Ehkä toiminnan rakentaminen on niin kesken, ettei sitä ole pystytty vielä viemään lasten kanssa tehtävään työhön. Lastensuojelun kentällä toimiva: Voikukkiaprojektikin keskittyy vahvasti vanhempiin, joiden lapsi on otettu huostaan tai sijoitettu (Kasvatus- ja perheneuvonta ry, 2021). Vain muutama lähde tuntui keskittyvän myös lapsiin. Esimerkiksi Riitta Laakson tutkimukseen pohjautuva raportti ”Ne näki musta: Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset”. Raportista huokui lasten tarve jakaa kokemuksia vertaisten kanssa ja tulla kuulluksi.

Raportti puhuu sen puolesta, että myös lapset hyötyisivät kokemusasiantuntijatoiminnasta. Erityisesti huostaanotetut lapset kokivat vertaisuuden tärkeäksi. (Laakso, 2019, 73.) Myös Korhosen ja Erikssonin tutkimuksiin pohjautuva katsaus lasten koke-
masta vertaisuudesta suhteessa turvallisuuden tunteeseen ja kuntoutumiseen puhuu sen puolesta, että aihe itsessään ja erityisesti kokemusasiantuntijatoiminta olisivat hyödyllisiä myös lasten keskuudessa toteutettaviksi. (Korhonen & Eriksson, 2021, 19 & 32.) Lisäksi Toivonen ja Pollari toivat tutkimuksiin pohjautuen esiin lapsen tarpeista kumpuavaa tarvetta kuulemiselle ja tärkeälle osallisuuden huomioimiselle palveluissa (Toivonen & Pollari, 2018, 81). Pätäri ym. toivat esille, ettei tällä hetkellä lapsen kuulemisen tueksi luodut laatusuosituksot aina päde kuten pitäisi (Pätäri ym., 2018, 102–103). Nämä korostavat lapsen roolin äärelle pysähtymisen tärkeyttä lastensuojelun kentällä.

Kokemusasiantuntijuudesta lastensuojelussa ei juuri ole tarjolla tutkimustietoa, jota toiminnan kehittäminen vaatisi. Laajempi aiheen tutkiminen kartoittaisi tarkemmin toiminnan mahdollisuuksia (Mikkonen & Saarinen, 2018, 169). Uskon toiminnan kehittyvän tulevaisuudessa myös sosiaalisen median kautta, sen eri alustoilla ja foorumeilla. Nämä koetaan usein matalan kynnyksen lähestymistavoiksi, haastavienkin teemojen kanssa. Digitalisoitumista on jo hyödynnetty sosiaalityön kentällä, välineenä asiakkaiden kanssa, muun toiminnan ohessa (Pätäri ym., 2018, 110). Myös Vuorenmaan tutkimuksessa todetaan, että internet-pohjainen vertaistuki koetaan toimivaksi keinoksi vertaisuuden kentällä (Vuorenmaa, 2016, 84). Digitalisoituminen nopeuttaa kommunikaatiota, sillä silloin ei olla riippuvaisia ajasta tai paikasta, samoin kuin perinteisessä kohtaamisessa perustuvassa asiakastyössä.

Tulevaisuudessa olisi kiinnostava lukea tutkimuksia kokemusasiantuntijatoiminnan vaikutuksista lastensuojelutyöhön. Erityisesti olisi mielenkiintoista saada selville työn vaikuttavuus lyhyellä ja pitkällä aikavälillä, myös lapsen roolista katsottuna. Näiden lisäksi kokemusasiantuntijakoulutus olisi oiva lisätutkimuksen kohde, millainen koulutus vastaisi parhaiten kokemusasiantuntijan tarpeisiin. Koulutuksen tutkiminen

kehittäisi varmasti sille yhtenäisiä raameja. Aiheena kokemustoiminta kiinnostaa minua, enkä pidä mahdottomana jatkaa aiheen parissa myöhemmin pro gradun merkeissä.

Tutkielman tekemisen myötä oma ymmärrykseni aiheesta kasvoi. Kokemusasiantuntijuudella ei ole tänä päivänä kovin selkeitä, yhtenäisiä raameja yhteiskunnassamme. Lähteiden hakuprosessia tehdessä huomasin, ettei tietoa aiheesta ole kovin helposti ja kattavasti saatavilla. Lähteet tuntuivat olevan yhtä hajanaisia, kuin koko kokemusasiantuntijuuden kosketuspinta käytännön työssä. Tutkielmani kokoaa nykytietoa helposti luettavaksi, ymmärrettäväksi ja tiiviiksi paketiksi, jonka avulla on mahdollisuus kartoittaa tietoa aiheesta. Tavoitteeni oli vastata tutkimuskysymykseeni *”miten kokemusasiantuntijatoiminta näyttäytyy lastensuojelun sijaishuollossa”* sekä avata toimintaa käytännön työssä. Koen onnistuneeni tavoitteessani lisätä tietoa ja ymmärrystä aiheesta. Tutkielmani pohjalta myös moni muu voi halutessaan tutustua kokemusasiantuntijatoimintaan lastensuojelun sijaishuollon kentällä. Toivottavasti tutkielmani avaa keskustelua aiheesta ja parhaimmassa tapauksessa antaa rohkaisua ottaa selville, miten toimintaa voisi omalla työkentällä lastensuojelussa hyödyntää. Toiminta kehittyy koko ajan eteenpäin ja mielenkiinnolla odotan, miltä se tulevaisuudessa näyttää.

LÄHTEET

- Anthony, Elizabeth K., Berrick, Jill Duerr., Cohen, Ed & Wilder, Elizabeth (2009) Partnering with parents: Promising approaches to improve reunification outcomes for children in foster care. Berkeley: University of California at Berkeley. [online]
https://www.researchgate.net/publication/235918549_Partnering_with_Parents_Promising_Approaches_to_Improve_Reunification_Outcomes_for_Children_in_Foster_Care; Luettu 10.11.2021.
- Barkman, Johanna., Inkinen, Helena., Isoniemi, Sami & Vario, Pipsa (2019) Kokemusasiantuntijat lastensuojelussa. [online]
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/toimijat/kokemusasiantuntijat-lastensuojelussa>. Luettu 23.10.2021.
- Beresford, P. & Salo, M. (2008) Kokemuksen muodonmuutos. Helsinki: Mielenterveyden keskusliitto.
- Dr Philip, Kate. & Spratt, Jenny (2007) A Synthesis of published research on mentoring and befriending. University of Aberdeen. [online]
<https://scottishmentoringnetwork.co.uk/assets/downloads/resources/Synthesis-of-published-research-on-youth-mentoring-and-befriending.pdf>; Luettu 11.12.2021.
- Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. (2006) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Juva: PS-Kustannus.
- Hankkila, Tarja (2012): Kokemusasiantuntijat kertojina. Teoksessa Tarja, Hankkila (toim.): Epävakaudesta elämään. Kokemusasiantuntijat ja ammattilaiset kertovat. Tallinna: Prometheus Kustannus Oy, 11–13.
- Hietala, O. & Rissanen, P. (2015) Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kuntoutussäätiö ja Mielenterveyden keskusliitto. Helsinki: Unigrafia Oy.
- Hiltunen, Tarja (2015) Äitiys, huostaanotto ja voimaantumisen. Jyväskylän yliopisto. [online] https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47882/978-951-39-6408-5_v%C3%A4it%C3%B6s12122015.pdf?sequence=1; Luettu 12.2.2022.

- Hirschovits-Gerz, Tanja., Sihvo, Sinikka., Karjalainen, Jarno & Nurmela, Anna (2019) Kokemusasiantuntijuus Suomessa. Selvitys kokemusasiantuntijakoulutuksen ja -toiminnan käytännöistä. Työpaperi 2014_036. Helsinki: Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos.
- Hokkanen, Liisa (2013): Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa. Teoksessa Merja, Laitinen & Asta, Niskala (toim.): Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Vastapaino, 55–86.
- Hämäläinen, J. (2007) Lastensuojelun kehityslinjoja: Tutkimus Suomen lastensuojelun aatepohjasta ja oppihistoriasta. Kuopio: Snellman-instituutti.
- Kasvatus- ja perheneuvonta ry (2021) Lastensuojelun kokemusasiantuntijuuden eettiset ohjeet. [online] <https://suomenkasper.fi/lastensuojelun-kokemusasiantuntijuudesta-eettiset-ohjeet/>; Luettu 31.12.2021.
- Kasvatus- ja perheneuvonta ry (2021) VOIKUKKIA – Vertaistukiryhmä. [online] <https://suomenkasper.fi/lastensuojelu/vanhemmat/voikukkia-ryhma/>; Luettu 23.10.2021.
- Kasvatus- ja perheneuvonta ry (2022) Huostaanotto kriisinä. [online] <https://suomenkasper.fi/lastensuojelu/vanhemmat/huostaanotto-kriisina/>; Luettu 12.2.2022.
- Kippola-Pääkkönen, Anu (2018): Vertaistuen hyödyt ja haasteet kuntoutuksessa. Teoksessa Jari, Lindh., Kristiina, Härkäpää & Kaisa, Kostamo-Pääkkö (toim.): Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapin Yliopisto.
- Kirjavainen, Marjaana & Hietala, Outi (2019): Kokemusasiantuntijuus asiakkaiden osallisuuden vahvistajana yhteisvastaanotolla. Teoksessa Anneli, Pohjola., Tarja, Kemppainen., Asta, Niskala & Nina, Peronius (toim.): Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 227–256.
- Kiviniemi, Päivi (2012): Ammattiauttajien ja kokemusasiantuntijoiden yhteistyö ja kumppanuus. Teoksessa Tarja, Hankkila (toim.): Epävakaudesta elämään. Kokemusasiantuntijat ja ammattilaiset kertovat. Tallinna: Prometheus Kustannus Oy, 158–160.
- Korhonen, Päivi. & Eriksson, Pia (2021) Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat: Katsaus 2000-luvulla tehtyihin tutkimuksiin 34/2021. Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos. [online] https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143381/URN_ISBN_978-952-343-769-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Luettu 10.2.2022.
- Laakso, R. (2019) 'Ne näki musta': Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Laitinen, M. & Niskala, A. (2013): Sosiaalityön suhde asiakkuuteen. Teoksessa Merja, Laitinen & Asta, Niskala (toim.): Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Vastapaino, 9–16.
- Lamberg, Marko (2018): Kohtaava dialogisuus ja osallistava lastensuojelutyö. Teoksessa Jussi, Sudenlehti & Ilkka, Uusitalo (toim.): Tulevaisuuden lastensuojelu. Joensuu: Suomen Psykologinen Instituuttiyhdistys ry, 87–105.
- Lastensuojelulaki (LSL) 13.04.2007/417.
- Lastensuojelun käsikirja: Ammatilliset perhekodit (2021). Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos. [online] <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun->

- kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/ammattilliset-perhekodit. Luettu 10.2.2022.
- Mansikkamäki, Suvi-Tuulikki. (2014) Äitiys lapsen sijaishuollon aikana: vertaistukiryhmä selviytymisen tukena. Kokkolan yliopisto. [online] <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44784/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201412013403.pdf?sequence=1&isAllowed=y;> Luettu 11.2.2022.
- Mikkonen, I. & Saarinen, A. (2018) Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Mykkänen-Hänninen, R. & Kääriäinen, A. (2009) Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Mönkkönen, Kaarina (2007) Vuorovaikutus: Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Oy.
- Neitola, Marita (2013): Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisöissä. Teoksessa Päivi, Marjanen., Marjaana, Marttila & Marjo, Varsa (toim.): Pienten piirissä: Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: PS-Kustannus, 99-140.
- Peltola, M. & Moisio, J. (2017) Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä: Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 112.
- Perhehoitolaki 20.03.2015/263.
- Perhekuntoutuskeskus Lauste (2020): Asiakkaasta kumppaniksi: Hämmästyksestä ymmärrykseen, ymmärryksestä oivallukseen. [online] [https://lauste.fi/ajankohtaista-asiakkaasta-kumppaniksi/;](https://lauste.fi/ajankohtaista-asiakkaasta-kumppaniksi/) Luettu 13.2.2022.
- Pohjola, Anneli., Kempainen, Tarja., Niskala, Asta & Peronius, Nina (2019): Sosiaalityö osana yhteiskunnallista kehityskulkua. Teoksessa Anneli, Pohjola., Tarja, Kempainen., Asta, Niskala & Nina, Peronius (toim.): Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 23-54.
- Pätäri, T., Ylikännö, M., Virtanen, P., Rousu, S. & Kurttila, T. (2018) Tahto tehdä toisin - uusia toimintatapoja lastensuojeluun. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. & Vepsä, P. (2019) Ammattina sosionomi. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Raivio, M. & Raivio, J. (2020) Toipuva mieli, opas toipumisorientaatioon. Keuruu: PS-Kustannus.
- Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto. [online] https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf. Luettu 13.12.2021.
- Saurama, Erja (2016): Sosiaalityön käytäntötutkimus ja pragmatismi. Teoksessa Satka, Mirja., Julkunen, Ilse., Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva: Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris-instituutti & Mathilda Wrede-Institutet, 78-98.
- SiiTONEN, Juha (1999) Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Julkisesti tarkasteltu. Oulu: Oulun Yliopisto. [online] <http://jultika oulu.fi/files/isbn951425340X.pdf>; Luettu 22.1.2022.

- Sudenlehti, Jussi (2018): Mitä ihmettä meille tapahtui? Teoksessa Jussi, Sudenlehti & Ilkka, Uusitalo (toim.): Tulevaisuuden lastensuojelu. Joensuu: Suomen Psykologinen Instituuttiyhdistys ry, 49–85.
- Suomen Perustuslaki (PeL) 11.6.1999/731.
- Toivonen, Virve-Maria & Pollari, Kirsi (2018) Lapsen haastattelu – osa lapsen oikeutta osallistua. Teoksessa Sauli, Hyvärinen & Tarja, Pösö (toim.): Lasten haastattelu lastensuojelussa. Keuruu: PS-Kustannus, 73–89.
- Toivonen, Virve-Maria (2017) Lapsen oikeudet ja oikeusturva. Lastensuojeluasiat hallintoistuimissa. Helsinki: Alma Talent.
- Tutkijanarvioinnin hyvät käytännöt. Vastuullisen tutkijaarvioinnin kansallinen suositus (2020) Vastuullisen tieteen julkaisusarja 5:2020. [online] <https://avointiede.fi/sites/default/files/2020-03/tutkijanarviointi.pdf>; Luettu 24.1.2022.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) (2020): Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). [online] <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>; Luettu 24.1.2022.
- Uusitalo, Ilkka (2018): Mitä kokemusasiantuntijuus on ja miten sitä voisi soveltaa lastensuojelussa. Teoksessa Jussi, Sudenlehti & Ilkka, Uusitalo (toim.): Tulevaisuuden lastensuojelu. Joensuu: Suomen Psykologinen Instituuttiyhdistys ry, 107–119.
- Veturointi-toiminta (2022): Toiminnasta. Auta Lasta ry. [online] <http://www.veturointi.fi>; Luettu 10.2.2022.
- Virrankari L, Leemann L, Kivimäki H. (2021): Osallisuuden kokemus ja vanhempien henkinen väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 38/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [online] https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142981/URN_ISBN_978-952-343-693-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 22.1.2022.
- Vuorenmaa, Maaret (2016) Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Tampereen Yliopisto.[online] <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98335/978-952-03-0019-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>; Luettu 12.2.2022.
- Wrede-Jäntti, Matilda (2018): Suhdetyön merkitys nuoren onnistuneen työpajajakson taustalla. Teoksessa Mika, Gissler., Marjatta, Kekkonen & Päivi, Känkänen: Nuoret palveluiden pauloissa: Nuorten elinolot – vuosikirja 2018. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. [online] https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/THL_TEE030_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Luettu 15.2.2022.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.

LIITTEET

LIITE 1

TUTKIELMAN AINEISTON ESITTELY

Tekijä(t) & tutkimusaineisto:	Keskeistä tietoa aineistosta/esittely:
<p>Elizabeth K Anthony, Jill Duerr Berrick, Ed Cohen ja Elizabeth Wilder (2009)</p> <p>Partnering with parents: Promising approaches to improve reunification outcomes for children in foster care</p>	<p>Californian yliopistossa tehty tutkimus, joka keskittyi vanhempien kokemaan vertaisuuteen lastensuojelun asiakkaina, jaettuihin kokemuksiin ja tunteisiin. Tutkimuksessa sivutaan myös ammattilaisten kokemuksia vertaisuustyöstä. Tutkimuksen otanta koostui 291 lapsesta ja heidän vanhemmistaan, joilla oli lastensuojeluasiakkuus vuosina 2005–2008. Lapsista 236 olivat ryhmässä, jossa toimi kokemusasiantuntija ja 55 olivat vertaisryhmässä, joiden tukimuotoihin kokemusasiantuntijuus ei kuulunut. Tutkimus toteutettiin havainnoimalla, puhelinhaastatteluilla, haastatteluilla ja asiakastytyväisyyskyselyillä. Tutkimuksessa huomattiin kokemusasiantuntijatoiminnasta olevan hyötyä sen kaikille osapuolille.</p>
<p>Tanja Hirschovits-Gerz, Sinikka Sihvo, Jarno Karjalainen ja Anna Nurmela (2019)</p> <p>Kokemusasiantuntijuus Suomessa - selvitys kokemusasiantuntijakoulutuksen ja -toiminnan käytännöistä</p>	<p>Selvitys on terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisu, joka pohjautuu kokemusasiantuntijoiden ja heidän kanssa toimineiden ammattilaisten kanssa tehtyyn kyselytutkimukseen verkossa. Kyselytutkimukseen osallistui 64 kokemusasiantuntijakoulutuksen järjestäjää. Tutkimus toteutettiin vuonna 2017. Siinä keskityttiin kokemusasiantuntijakoulutukseen ja sen kriteereihin, tuoden konkreettisesti esiin, miten hajanaisesta alueesta puhutaan. Selvitys korosti kokemustoiminnan nykyhetken työkenttää ja toimintaa Suomessa. Selvityksessä todettiin, että aiheesta tarvitaan tulevaisuudessa lisää tietoa, sillä tällä hetkellä toiminta on vielä hyvin hajanaista ja yhteiset raamit puuttuvat.</p>
<p>Anneli Pohjola, Tarja Kemppainen, Asta Niskala ja Nina Peronius (2019)</p> <p>Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö</p>	<p>Teos käsittelee kokemusasiantuntijuutta osallisuuden vahvistamisen näkökulmasta. Marjaana Kirjavaisen ja Outi Hietalan osuudessa keskitytään kokemusasiantuntijatoimintaan, pohjautuen 2017 Tampereella tehtyyn tutkimukseen aikuissosiaalityön ajanvarauksettomalla yhteisvastaanotolla. Kokemusasiantuntijat tapasivat asiakkaita yhdessä ammattilaisten kanssa. Kokemusasiantuntijoiden kokemus keskittyi päihde- ja mielenterveyspalveluihin</p>

	<p>sekä yleisesti sosiaalipalveluihin. Tutkimuksessa kokemusasiantuntijat toimivat asiakkaiden osallisuuden vahvistajina. Samalla tuodaan esille toiminnan haasteita kehitystyötä varten. Teos on vertaisarvioitu.</p>
<p>Marja Peltola ja Jenni Moisio (2017)</p> <p>Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä</p>	<p>Tutkimuksia kokoava katsaus pohjautui 224 suomenkieliseen tutkimukseen, joissa lapset ja nuoret pääsivät kertomaan palvelukokemuksistaan. Se toteutettiin osana lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Siinä käsiteltiin hyvän palvelukokemuksen keskeisiä teemoja sekä osallisuutta lasten ja nuorten näkökulmasta. Tutkimuksissa esiin nousivat vertaisuus ja kokemuksien merkittävyys.</p>
<p>Anu Kippola-Pääkkönen (2018)</p> <p>”Vertaistuen hyödyt ja haasteet kuntoutuksessa” teoksessa Sosiaalinen kuntoutuksessa</p>	<p>Tutkimuksellinen puheenvuoro käsittelee kokemuksia ja vertaisuutta sosiaalipalvelujen kentällä. Artikkelin tavoitteena oli kuvata vertaistuen käsitettä sosiaalisen tuen käsitteessä sekä avata yleisesti vertaistukea ja sen vaikutuksia. Artikkelin toi esille vertaistuen hyödyt ja haasteet sekä sen mahdollisuutta työmenetelmänä. Artikkelin on vertaisarvioitu.</p>
<p>Riitta Laakso (2019)</p> <p>Ne näki musta: Huostaanotossa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset</p>	<p>Raportti pohjautui vuonna 2018 tehtyyn tutkimukseen, joka oli myös osana hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Tutkimukseen osallistui 20 lasta sijaisperheistä/lastensuojelulaitoksista sekä 5 lasta perhehoitosta. Aineisto pohjautui lasten ja nuorten yksilö- sekä ryhmähaastatteluihin. Lisäksi nuoret täyttivät tutkimukseen pohjautuvia kyselylomakkeita. Tutkimus toi esille lasten ja nuorten kokemuksia lastensuojelusta, tuoden esille tarpeen lasten äänen kuulumiselle.</p>
<p>Riitta Mykkänen-Hänninen ja Aino Kääriäinen (2009)</p> <p>Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa</p>	<p>Teos perustuu Lastensuojelun Keskusliiton tekemään Neuvo-projektiin ja sen tutkimusaineistoon. Tutkimus toteutettiin vuosina 2005–2009 tekemällä haastatteluja, keräämällä palautetta sekä havainnoimalla. Teos käsittelee vanhempien eroauttamista ja vertaisuutta. Tutkimuksessa selvisi, että mitä paremmin vanhemmat kykenevät yhteistyöhön eron hetkellä, sitä paremmin he pystyvät huolehtimaan lapsesta ja tämän tarpeista. Aihe koskee myös lastensuojelun kokemusasiantuntijuutta, vaikuttajan lastensuojelun ja vertaisuuden kentillä.</p>

<p>Maaret Vuorenmaa (2016)</p> <p>Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät</p>	<p>Tampereen yliopistossa tehty akateeminen väitöskirja pohjautuu vuonna 2009 postikyselyinä toteutettuun tutkimukseen. Kyselyt lähetettiin satunnaisotannalla alle 9-vuotiaiden lasten vanhemmille. Kyselyyn vastasi 571 äitiä ja 384 isää. Tutkimuksessa käsitellään teemoja, jotka tukevat ja heikentävät vanhempien kokemaa osallisuutta. Tutkimuksessa huomattiin vanhempien vertaisryhmien lisäävän vanhempien kokemaa osallisuutta.</p>
<p>Tarja Hiltunen (2015)</p> <p>Äitiys, huostaanotto ja voimaantuminen</p>	<p>Jyväskylän yliopistossa tehty akateeminen väitöskirja pohjautuu 19 äidin haastattelututkimuksiin, joita tehtiin vuosina 2004 ja 2008. Tutkimus keskittyy siihen, mitkä tekijät lisäävät äitien voimaantumisen kokemuksia huostaanottoprosessissa ja sen jälkeen, sekä mitkä heikentävät tunnetta. Tutkielmassa käsitellään lisäksi vertaisuutta ja vertaisryhmien merkitystä huostaanottoprosessissa, todeten niiden olevan merkittävässä asemassa.</p>
<p>Dr Kate Philip ja Jenny Spratt (2007)</p> <p>A synthesis of published research on mentoring and befriending - For the Mentoring and Befriending Foundation</p>	<p>Mentoroinnin saralta tehty tutkimus UK:ssa, keskittyen erityisesti nuoriin, alle 25-vuotiaisiin. Tutkimus pohjautui siihen aikaan käynnissä oleviin projekteihin ja niiden tarkasteluun. Mentorointia nuorten keskuudessa tarkasteltiin vapaaehtoistyön kentältä. Tutkimuksessa huomattiin nuorten hyötyvän mentoroinnista. Nuoriin kohdistuvat tutkimuksen tulokset ovat nähtävillä kaikkialla nuorten keskuudessa, myös lastensuojelun kentällä.</p>
<p>Suvi-Tuulikki Mansikkamäki (2014)</p> <p>Äitiys lapsen sijaishuollon aikana: Vertaisryhmä selviytymisen tukena</p>	<p>Mansikkamäen sosiaalityön Pro gradu tutkielmassa keskityttiin äitiyteen sijaishuollon aikana sekä tilanteessa vertaisryhmistä saatavaan tukeen. Tutkimus toteutettiin äitien haastatteluina kevään 2014 aikana. Tutkimukseen osallistui 4 äitiä, joiden lapset olivat murrosikäisiä ja sijoitettuina. Tutkimuksessa selvisi huostaanottoprosessin aiheuttamat tunteet äitiyden hajoamisesta sekä merkitys tuen saamiselle vertaistien kautta.</p>

<p>Päivi Korhonen ja Pia Eriksson (2021)</p> <p>Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat: Katsaus 2000-luvulla tehtyihin tutkimuksiin</p>	<p>Katsauksessa käytiin läpi 2000-luvulla tehtyjä kansainvälisiä tutkimuksia lastensuojelun sijaishuollon epäkohdista. Tutkimuskatsaus oli luonteeltaan kartoittava ja käsitti 32 tutkimusartikkelia. Katsauksessa todettiin, että lapsen tunteminen ja kuuleminen auttavat tunnistamaan ja puuttumaan epäkohtiin ajoissa. Kyse on rakenteellisista asioista ja sijaishuollon kehittämiseksi tarvitaan vielä lisää tutkimustietoa.</p>
<p>Lotta Virrankari, Lars Leemann ja Hanne Kivimäki (2021)</p> <p>Osallisuuden kokemus ja vanhempien henkinen väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2019 tuloksia</p>	<p>Tutkimus toteutettiin yhteistyössä terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen, Sokra-koordinaatiohankkeen ja kouluterveyskyselyn kanssa. Aineistona toimi vuoden 2019 nimettömänä vastattu kouluterveyskysely. Kyselyyn osallistui yhteensä 159 253 lasta, jotka koostuivat 8. & 9. luokkalaisista sekä toisen asteen opiskelijoista. Tutkimuksessa selvitettiin vanhempien aiheuttaman henkisen väkivallan ja osallisuuden kokemuksen keskinäisiä vaikutuksia. Tutkimuksessa nousi esille osallisuuden kokemusten väheneminen suhteessa koettuun henkiseen väkivaltaan.</p>
<p>Juha Siitonen (1999)</p> <p>Voimaantumisteorian perusteiden hahmotte-lua</p>	<p>Oulun yliopistossa tehty akateeminen väitös-kirja käsittelee voimaantumista. Voimaantumisen tutkimus keskittyi opettajakoulutuksen kenttään. Tutkimus toteutettiin vuonna 1995 perehtyen neljään eri tapaukseen, paikkana toimi kenttäharjoittelukoulu. Tutkimus toteutettiin jatkuvan vertailun menetelmällä, joka pohjautui havainnointiin, analysointiin ja tul-kintaan. Tutkimuksen kautta selvisi, että voi-maantumisen prosessissa keskeistä ovat muun muassa: arvostus, vapaus, luottamus, ilmapiiri ja myönteisyys.</p>
<p>Matilda Wrede-Jäntti (2018)</p> <p>Suhdetyön merkitys nuoren onnistuneen työpajajakson taustalla</p>	<p>Tutkimuslöydökset perustuvat U2-tutkimus-hankkeeseen. Tutkimus toteutettiin tekemällä havaintoja sekä haastatteleamalla. Tutkimukseen osallistui 40 nuorta ja heidän valmentajaansa työpajoilta. Tutkimuksessa selvisi, että työpajatoiminnassa nuoret kokivat osallisuutta sekä tulleen kohdatuiksi ja kuulluksi. Suhdetyön vaikutuksia voidaan verrata myös kokemusasiantuntijatyöskentelyyn, kenttien samankaltaisuuden vuoksi.</p>